

З В І Т

дирекції

ц. к. П. гімназії в Коломиї

ЗА РІК ШКІЛЬНИЙ

1904 1905.

З М І С Т:

1. Наукова часть — Лев Гнатюшак: Про вплив „Історії Руссов“ на українсько-руську поезію романтичну.
2. Урядова часть — Директора.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ

В Коломиї 1905.

в друкарні Вільгельма Бравнера.

Mag. i. m. S. p. 307

Про вплив „Історії Руссов“ на українсько-руську поезію романтичну.

Як кожда, так і українська література, витворила ся під ріжними впливами. Найбільшу пайку тих впливів треба приписати безперечно народній творчості, бо переважна часть творів української літератури, іменно поетичні, являють ся наскрізь народними, ¹⁾

Побіч народних впливів можемо доглянути в українській літературі багато інших, так своїх власних, як і чужих літератур; обох сусідних: московскої і польскої та західно-європейських.

До тих впливів власних треба передовсім зачислити впливи творів історичних. Докладна аналіза української літератури в цілости вще не появилася. Найбільше основною працею в сїм згляді ми назвали би Дашкевича: Отзыви о сочиненіи Петрова: Очерки укр. литер. XIX стол.

До історичних впливів на твори української літератури належить між іншими і „Історія Руссов“. Ми застановимо ся вкоротці, о скільки згадана Історія відбила ся на творах романтиків української літератури. Найперше скажемо кілька слів про Історію Руссов взагалі. Будемо старати ся вказати, звідки она взяла ся, коли появилася напечатана, хто і на основі яких жерел її написав, чи відомости, в ній подані, правдиві, чи має она взагалі яку вартість. Побачимо, що та історія мала вельми шкідливий вплив на фальсифікацію бувальщини взагалі. Піднесемо дальше і добрі сторони Історії Руссов, іменно яке она має значіне з огляду літературного і в яким она відношено до дум народних.

Відтак перейдемо до другої части нашої розвідки і докажемо, що Історія Руссов мала великий вплив на поезію

¹⁾ Дашкевич: стор. 300.

романтичну в українській літературі. Притім будемо старати ся по зможі докладно зібрати анальоґічні місця в сій історії¹⁾ і в поодиноких творах: в першій мірі Максимовича, Маркевича, Гребінки, Бодяньского, а відтак основно узгляднимо Шевченка, Руданьского і Гоголя. Сі місця, по нашій думці, будуть найлучшим доказом, що вище наведені поети користали з Історії Руссов.

---

¹⁾ Виписувати цілих сторін з Історії Руссов не будемо, тільки вкажемо їх числа задля провірення, бо в противнім разі наша розвідка вийшла би надто простора.

І.

Около 1828 р. перейшла маєтність Гринів (стародубського повіта) в посідане князя Голицина. Він набув се місто від князя Лобанова-Ростовского. Коли переводжено формально зміну властителїв, два члени стародубського суду: Ст. Лайкевич і Ал. Гамалія списували цілу маєтність і найшли случайно в бібліотеці сего міста рукопись літописи під заголовком: „Історія Руссов“. Поміщиком стародубским і предводителем губернії був в тім часі Ст. Мих. Шираєв. І єму то названі судії передали найдену рукопись. Шираєв переписав єї, -- а оригінал віддав назад в бібліотеку міста Гринева. Копію, яку зіставив для себе, переписували знова для себе деякі поміщики стародубські -- між іншими і Яків Павл. Полетика, внук Григорія, про котрого скажемо дещо дальше. Копію Полетики¹⁾ відписав знова для себе А. І. Ханенко, і відтак переслав єїї відпис Осипови Бодяньському, коли той задумав друкувати Історію Руссов.²⁾ І заходами сего ученого появилася та історія козащини напечатана в цілости в році 1846. в Москві під заголовком: „Історія Руссовъ или малой Россіи, сочиненіе Георгія Концескаго, архієпископа Вѣлорусскаго“.

Текст попереджує „предисловіє“. Се перше повне видане тої історії. Відривки з неї були однако вже скорше друковані. Іменно в літах 1833—38 видавав Срезневскій в Харкові „Запорожеку Старину“.³⁾ В сїм збірнику печатав він думи, пісні, відривки з літописей і історичні перекази.

---

¹⁾ Про того любителя старинних памятників гляди: Лазаревскій: II шесть писем... стор. 37—45.

²⁾ Лазаревскій III. Догадка объ авторѣ... стор. 48. в замітці I. твердить Лазаревскій, що єму сам Ханенко розказував, що ту літопись в той спосіб найдено.

³⁾ Запорожская Старина находить ся в бібліотеці Народного Дому у Львові.

Вкоротці став він голосений, бо книжки „Запорожекої Старини“ були вельми інтересні, хотий, по правді сказавши, не було в них еще богато строго наукової методи.¹⁾ Між іншим являлись в тім збірнику і відривки з Історії Руссов. Подібно як думи підроблені, так само і ся історія вєть одним з більших фальсифікатів, що виїшов знід пера якогось любителя (або може і кількох любителїв) малорусекої старини. А однак через довгі літа вважала ся та історія ділом архієпискона білорусекого Георгія Кониського.²⁾

Однак ще по нинішній день не порішене питаєє, хто є властивим автором сеї історії. Разом з сим питаєєм будемо старатись доказати, що ся історія дійсно недостовірна: побачимо пізше, що оба ті моменти муєять лучити ся зі собою, коли ехочемо бодаї в приближеню дійти правди.

Вже в два роки по виданю Бодяньского С. М. Соловєв в статті „Очерки Історіи Малоросєи до соединєнія єя съ Великою Россією“³⁾ звернув увагу на ложне представленє події. А також і М. Максимович в „Историческихъ письмахъ о козакахъ придиѣпровскихъ“ писав між іншим, що ся історія „весьма замѣчательная со стороны художественной“, але козаччина 16. і 17. віку представлена невірною: дійсність перестроєна, немовби се писав не історик, але поет . . .⁴⁾ Також П. Куліш⁵⁾ в своїм III. листі з хутора попіркнув мнимого автора сеї історії, — Кониського, що він „немов якою завісою мальованою закрив від нас старосєвщину...“⁶⁾ Найосновніше виказав нестійність Історії Руссов Геннадій Карпов.⁶⁾ Він, розібравши цілу історію основно, не признає їй найменшої вартости. Она написана, каже він,⁷⁾ чоловіком без таланту, зовсєм не ліберальним, але озлобленим. Через

1) Він друкував приміром й кілька підроблєних дум — вправді дуже штучно, відновідно до часу. Виказав се Костомарів у своїй статті, поміщеній въ Вѣстнику Европы за р. 1874.

2) Пор. А. Н. Пыпинъ: Історія русской этнографіи. Томъ I. С. Петербургъ 1890, стор. 374—375. Житєпись Г. Кониського подає Ом. Огоновскій Іст. літерат. I. стор. 354 зам. 2.

3) Отечественныя записки 1848. ч. 11, 12. 1849: ч. 2.

4) Кієвлянинъ 1865. ч. 23—25. а також Геннадій Карпов стор. 49.

5) Основа, С. Петербург 1861. март стор. 28.

6) Г. Карпов: стор. 41—123.

7) Г. Карпов: стор. 45.

„невѣжество“ автора може она зайати хіба послідне місце навіть межі фалшивими „сочиненіями“.¹⁾ Виравді і літопись Грабянки²⁾ і літопись Самовидця³⁾ могли служити йому жерелом; він навіть признає ся, що ему звісні польські народні писателі,⁴⁾ але мимо того веі документи, на які він покликуює ся, є фальсифікатом.⁵⁾ Так приміром недостовірна є грамота царя Алексея Михайловича до Богдана Хмельницького, — єї автор по просту підсунув.⁶⁾ Поминувши дальше річеві похибки, (приміром рік, в котрім здобуто Смоленськ, 1655, а не 1654.) автор „Історії“ представив зовсім невірно обставини часу. Кримський хан виїшов немов яким християньським богословом-істориком, що говорить не як чоловік, що жив в 17-ім, тільки що найменче в 18. віці.⁷⁾ Подібно Хмельницький, відповідаючи ханови, виголошує цілу історичну дисертацію.⁸⁾ Коротко кажучи, у автора „Історії“ являє ся саме незнанє, він радо розписує ся, балакає, а нема в него наукової методи.

Звиду повнених доказів не дасть ся заперечити, що Історія Руссов — се фальсифікат. Однако на нашу думку годі згорі відмовити тій Історії всякого значіння і вартости. Вистарчить пригадати, що такий поважний історик, як Микола Костомарів, звернув увагу на сю історію і зачислив єї в своїй монографії „Богдан Хмельницький“ до жерел; виравді застеріг ся: „до малодостовѣрныхъ и только тогда могущихъ быть принимаемыми, когда сходны съ другими, болѣе достовѣрными“,⁹⁾ всеж таки не поминув єї. — Омелян Огоновський називає сеї твір „важним причинком до історії козаччини“,¹⁰⁾ а М. Грушівський каже, що Історія Руссов поза видумками і помилками — містить в собі і важні

---

1) Карпов стор. 45.

2) *ibidem* стор. 56.

3) *ibidem* стор. 58.

4) Історія Руссов стор. 128--129. (Карпов стор. 59).

5) Карпов стор. 65.

6) *ibidem* стор. 64.

7) *ibidem* стор. 93.

8) *ibidem* стор. 98.

9) Карпов: стор. 50.

10) Истор. лит. руск. т. 1., стор. 393.

деякі перекази з історії гетьманщини 18. віку¹⁾.—Хтож автором сеї історії? Максимович старає ся доказати, що єї написав хтось інший, не Г. Кониський.²⁾ Сеї чоловік, пише він, був серйозний і учений. Їму годі приписати авторство такого діла, в котрім повно ошпбок. Всі інші твори Кониського, які полишились, вказують на се, що сеї чоловік багато читав і знав; а в Історії Руссов годі достережи якого хочай би найменшого знаня історичних жерел: „все взято не изъ первыхъ рукъ, какъ будто по наслышкѣ и перестроено на своей ладъ.“³⁾ Н. Маркевич, котрій видав свою Історію Малороссії 1842. року в Москві, (отже ще перед тим, нїм Історія Руссов були друкована в цілости) вірить в достовірність Історії Руссов і уважає автором єї Георгія Кониського. Він то, видичи противорічності межі фактами, поданими в Історії Руссов а іншими літописями,⁴⁾ пише таке: „показаніе Пресвященнаго Георгія справедливо, — и что достойный уважанія мужъ примѣрный гражданинъ и Архипастырь благочестивый — не увѣрялъ бы напрасно и не давалъ бы своего Архипастырского слова въ томъ, что изъ собственныхъ записокъ Богдана і Юрія Хмѣльницкихъ составлена его літопись, и такъ, предполагая на это, мы необходимо должны вѣрить на счетъ чиселъ и происшествій болѣе гетьману, нежели историкамъ, которые въ битвахъ тѣхъ не бывали.“⁵⁾ А на іншій місци говорить: „Иные опровергаютъ подлинность показаній, но самыи разсудокъ доказываетъ намъ, что архієпископъ Георгій не былъ способенъ ко подлогамъ.“⁶⁾ Так бачимо Маркевич вірить, що автором сеї історії є Кониський. Що єго думка не вірна, що в Історії Руссов повно неточностей і похибок, вказано више. Коли щось зле, невірнo написано, не зарадить там нічче слово, не то архипастирске. Що Історія Руссов так дуже сподобала ся Маркевичови, се не дивниця. Таж нею покористував ся Григорій Полетика — в справках і „сочиненіях“ комісії Катерини II. задля проекту „нового уложенія“, до

1) Записки наук. товар. ім. Шевченка, т. IV. стор. 190.

2) Карпов стор. 50.

3) Карпов стор. 50.

4) приміром що до битв збаражскої і зборівскої.

5) Маркевич. Том I. стор. 230—231.

6) *ibidem*: стор. 331 (Карпов: стор. 47).

котрої був депутатом від малоруського шляхотства лубенського повіту. І саме для праць при тій комісії літопись „Історія Руссов“ могла служити доброю підмогою в справі прав Малоросії взагалі, а малоруського шляхотства спеціально. Дякого то і Маркевич, що так много думав, як каже Карпов,¹⁾ о правах Малоросії, не міг інакше оцінити Історію Руссов.

Знайшов ся і другий критик: П. Прижовт,²⁾ котрий дуже прихильно оцінив Історію Руссов, можна сказати навіть, звеличав її. Він виступив проти Максимовича, будьто автором Історії не є Георгій Кониський, — і покликуючись притім на свідощтво самого Кониського (его архипастирське слово, — его хороший язык і благородний характер), — вірив сліпо, що сю історію написав Кониський. Він порівняв его з класичними істориками і твердив, що автор „пишетъ исторію дѣйствительно пережитую южно-русскимъ народомъ“. Але і думка Прижова не устоялась. В Вѣстнику Европы³⁾ появиля ся рецензія, в котрій рецензент доказав, що власне погляд Максимовича правдивий: іменно не Кониський написав Історію Руссов, і що в ній повно неточностей. „На это произведеніе“, читаємо там дальше, — „надо смотрѣть, какъ на памфлетъ въ пользу правъ и вольностей Руссовъ, — т. е. Малороссіянь, памфлетъ мѣстцами чрезвычайно ѣдкій и даже художественный, — а не какъ на виѣшне фактическую исторію“...

Карпов⁴⁾ признає ся, що він не знає, хто є автором Історії Руссов. Але притім сумніває ся взагалі, — чи би її міг написати православний архиерей. Злоба, ненависть, емпатії до Турків, або таке висказане: „что христіянскія клятвы и самыя присяги, есть одна маска, подъ которою скрываются коварства, предательства и всѣхъ родовъ неправды“, — єї ціхи історії не дозволяють Карповови припустити, щоби она виїшла знід пера православного Кониського.⁵⁾

¹⁾ Карпов стор. 48.

²⁾ Порівнай его статтю, друковану в Филологическихъ Запискахъ, — в Воронежі — за 1869 р. під заголовком: Малороссія (Южная Русь) въ исторіи єя литературы съ XI до XVIII, вѣка стор. 36—37. (Карпов стор. 121).

³⁾ за місяць юнь, 1870. стор. 778.

⁴⁾ Карпов стор. 120—121.

⁵⁾ Карпов стор. 120—121.

Новітнішими часами звернено також увагу на сей момент, с. є. старано ся розслідити, хто написав Історію Руссов. Іменно А. Лазаревскій подав між іншим деякі нові здогади.²⁾ Він покористував ся листами ученого Малороса з кінця 18. віку, Григорія Полетика, котрі випадішов случайно знаний консерватор малорускої старини — В. Тарновскій. З тих листів подав А. Лазаревскій життєпись Полетика,³⁾ а описля виступив зі своїми здогадами, опертими саме на них. В третій часті своєї розвідки: „Додадка обь авторѣ Історіи Руссовъ“⁴⁾ застановляє ся над справою авторства сеї історії. — Як вже висше¹⁾ було згадано, текст Історії Руссов є попереджений „предисловієм“. Хто єго написав, не знаємо, так само, як не знаємо і автора історії. На всякій случай той, хто єго написав, мусів без сумніву знати автора історії; але щож! він мовчить. — Крутить - розказує небиліццю, будьто би історію ту від давних літ в катедральнім могиливекім монастири писали „некустные“ люди:⁵⁾ Він попросту старав ся затерти імя автора; що більше, він хотів читачів в блуд впровадити.⁶⁾ В предисловію згадує ся між іншим і про Григорія Полетика. Іменно говорить ся там, що знаний з учености денутат малоруского шляхотства Полетика, коли удавав ся в велику імперську комісію в ціли уложеня проекту нового „уложенія“ — „имѣть надобность необходимою“ відшукати історію своєї вітчизни. В тій справі відносив ся він до свого учителя, архієпископа білоруского Георгія Кониського. І сей дав єму сю літпись. Полетика порівнював єї з многими другими літписями малорускими і переконав ся, що она є лучша від всіх інших і все держав ся єї в „сравкахъ и сочиненіяхъ по коммисіи“. Бачимо з того, що автор „предисловія“ знав добре відносини Полетика до Кониського.⁷⁾

1) А. Лазаревскій: Очерки, замѣтки и документы по исторіи Малороссіи. Часть I. Кієвъ 1891. (Відбитка з Кієвської Старини за рік 1891).

2) Лазаревскій: стор. 32—45.

3) *ibidem*: 45—51.

4) на стор. 5.

5) Історія Руссовъ. Предисловіє II.

6) Лазаревскій: стор. 48.

7) Полетика скінчив кнївську академію 1746 р. а Г. Кониській зістав в ній учителем піитики 1745 р. (Лазаревскій стор. 47. замітка 2.

Дальше довідуємо ся, що Гр. Полетика мусів добре знати Історію Руссов, коли порівнював її з другими літописями малорускими і признав її найлучшою. Що Полетика був взагалі вченій чоловік і любував ся в книжках, — се поєвідчають листи, які надрукував Лазаревскій.¹⁾ Він мав добірну бібліотеку, збирав ціле житє книжки, діставав книжки від Георгія Кониського, від свого брата Полетики з Відня. З листу сина его Василя Гр. Полетики до графа Румянцова²⁾ — довідуємо ся, що Григорій Полетика до послїдних днів житя (умер 1784. р.)³⁾ збирав материяли, що відносять ся по більшій часті до малорускої історії, бо він задумав писати історію. Ту історію мав продовжати син его Василь — еще в 1812. р.,⁴⁾ (бо того року написаній той лист.) Чи она викінчена, чи ні, — не знаємо, бо її нема. Принайменче В. В. Тарновскій не знайшов її поміж писемами родинного архіву Полетик. З листу Василя Василевича Полетіки⁵⁾, внука Григорія, до М. О. Суденка, довідуємо ся, що він хотїв сиродати ему дїла і рукописи, що належали до его дїда Григорія. Той Суденко опісля її дійсно купив їх при посередництві М. І. Ханенка, заплативши за них 2000 рублів.⁶⁾ Він був великим любителем письменної старини. Без сумніву мусів основно переглядати ті писема, які купив. І коли би був знайшов які твори історичні Григорія Полетики, певно був би повідомив о тїм Бодяньского, котрого все повідомляв о всяких своїх відкритях, відносячих ся до малорускої старини. Нічо подібного не переслав Бодяньскому. Тимчасом ми маємо Історію Руссов.

1) Лазаревскій: стор. 37—45.

2) *ibidem*: лист IV.

3) Лазаревскій: стор. 37.

4) В тїм році 1812. написаний его лист; порівнай: Лазаревскій, лист IV. Випишемо се важне місце з листу: „собранія съ великимъ трудомъ и стараніемъ отцемъ моимъ въ послѣдныхъ дняхъ жизни и напослѣдокъ мною — относятся по большой части до малороссійской исторіи, начертаніе которой было его, а на конецъ сдѣлалось моимъ предметомъ“. Лазаревскій; лист IV. стор. 37—45.

5) *ibidem*: лист V.

6) Лазаревскій стор. 47. зам. 1.

Що автор Історії Руссов був горячий український патріот, о тім нема сумніву.¹⁾ В него годі доглянутись великої прихильности до Росії.²⁾ Він приміром, опсеуючи послідні хвилі життя Богдана Хмельницького, зовсім не споминає, щоби гетьман, вручаючи синові Юривеві клейноди гетьманські, наказував єго що до вірности цареві.³⁾ Він часто дорікає кріпатству і рабству — деспотизмові Росії.⁴⁾ Ввиду висше наведених фактів можна майже певно прийти до такого заключенія: Чи автором Історії Руссов не міг бути Григорій Полетика, а „предисловіє“ чи не написав єго син Василь Гр. Полетика? Григорій Полетика був рівнож горячий український патріот. Поминувши вже єго думку, що хотів написати історію своєї вітчизни, ми знаємо про єго патріотизм з одного листу, який писав до него в році 1781. генерал Милорадович, що стояв в близьких зносинах з графом Румянцевом.⁵⁾

Беручи на згляд патріотизм автора, можна би дійсно прийняти, чи не Григорій Полетика написав Історію Руссов. Лазаревський звернув дуже умно увагу ще на одну обставину. Іменно кінець життя і гетьманства Многогрішного представлений в Історії Руссов невірною.⁶⁾ Автор поминає арештованє сєго гетьмана, єго засланє; він пише противно: що іменно Многогрішного, коли умер від ран, хорбнено з великими почестями в Батурині. Весь нарід мав за ним жалувати, бо він був, як каже в літописи, „добрим політиком і справедливим судією“. Ся обставина дуже много може промовити за висше наведеним здогадом. Ми знаємо, що Многогрішний мав дві доньки: одна з них була за Полетикою, предком Григорія Полетики. Чи не замітна буде ту отже яка прихильність єго з оглядів родинних? Сі факти могли би найбільше промовити за авторством Гр. Полетики. Суть се розуміє ся, здогади; чи они правдиві — не знати. В.

---

1) Лазаревський покликує ся на живу характеристику автора Історії Руссов в газеті: Порядокъ 1881. № 128. Сєї часописи ми не могли нігде дістати.

2) Карпов: стор. 56.

3) Карпов: стор. 103. зам. 61.

4) *ibidem* стор. 66; 119.

5) Порівнай: Лазаревський: Догадка.. стор. 45—51.

6) Вже й Карпов згадав про ту невірність: Карпов стор. 117.

Горленко¹⁾ прилучає ся також до згаданої думки, — тільки автором Історії Руссов уважає Василя Полетика, сина Григорія, а не самого Григорія. Він покликуює ся головню на промови Василя Полетика і его „записку про українську шляхту“²⁾ що переняті ідеалами про велике значінє і привилєї шляхотства, нагадуючі основну тенденцію Історії Руссов. По его думці ще її та обставина промовляє за Василем Полетикою, що деякі перекази Історії Руссов походять з тої місцевости, де жив Василь Полетика. Впрочем він нігде не покликуює ся на написану історію батька, отже він сам міг написати її.³⁾ На сю думку не згоджує ся Л. Майков,⁴⁾ вважаючи радше обох Полетиків: Григорія і Василя — авторами Історії Руссов. Однак і Майков не висказує своєї думки категорично. Подібно її Грушівський застерігає ся, кажучи, що до остаточного виясненія справи треба більш детайльного студюванія Історії Руссов.⁵⁾ На нашу думку річ імовірна, майже незаперечена, що історію Руссов написав Григорій Полетика. Докази повнєші умні, — і з часом може найде ся історик, що сю справу поставить яко факт незбитній.

Історію Руссов уважано довгий час достовірною, і вірено, що поодинокі події в ній описані вірно. Не дивниця отже, що Маркевич опер свою „Історію Малоросіи“ на сій літописи, називаючи її „краснорічиваи наша літопись“⁶⁾ та випиєуючи цілі уступи з неї.⁷⁾ Також і Костомарів, як ми бачили вище, — хотий не дуже, — а всеж таки вірив в ту літопись, коли помістив її поміж жерелами. Історія Руссов, — як се також вище сказано, — була розповсюднена в рукописах, еще перед тим, нім її напечатав Бодяньскій. В слід

1) Изъ Исторіи южнорусскаго общества нач. XIX. в. Кіевская Стари-на, 1893. I. Порівнай: Записки наук. товариства ім. Шевченка том IV. стор. 188.

2) Сю „записку“ видав Горленко.

3) Записки, т. IV. стор. 189.

4) Л. Майковъ: Къ вопросу объ Исторіи Руссовъ. С. Петербургъ 1893. Записки том IV. стор. 188.

5) Записки наук. тов. ім. Шевченка стор. 190.

6) Маркевич: Ист. Малор. I, стор. 238, 240.

7) *ibidem*: стор. 238, 240. стор. 344. Маркевич користав і з інших літописей і записок, — головню на підставі Історіи Малої Россіи Бантинш — Каменьского і інших, приміром: том I. стор. 379, 384 і інші. Карпов стор. 30.

за тим она мала вельми шкідливої вплив на фальсифікацію історії малорускої взагалі, бо приміром на Історії Малоросії Маркевича, що опер ся на її, учило ся кілька поколінь бувальщини.¹⁾ — Тільки що до часті історичної. —

З боку літературного вже М. Максимович²⁾ оцінив дуже вдачно Історію Руссов: „Въ знаменитой Истории, весьма замѣчательной со стороны художественной, малороссійская казаччина 16. і 17. вѣка представлена съ тоюже поѣтически своевольною перестройкою дѣйствительности, съ какою Гоголь въ своемъ Тарасѣ Бульбѣ, а Шевченко въ своихъ Гаїдамакахъ, изобразали избранныя ими эпохи“. Він звертає дальше увагу на її „достоинства со стороны художественной, за которыя самъ Пушкинъ назвалъ Кошисекаго великимъ живописцемъ“.³⁾ Ціла історія написана з вдохношенням поетичним: сеї знаменитий твір характеризує політичні стремління одної часті малоруских патріотів того часу;⁴⁾ він заховав перворядне значіне в історії громадського життя і самосвідомості української громади.⁵⁾ — Що автор користав з історичних матеріалів (виравді і фалшованих), бачили ми вище. Тепер звернемо увагу на друге важне жерело, з якого не одно зачерпнено в Історії Руссов, іменно на думи народні.⁶⁾ Вирочім вже Драгоманів і Антонович, що видали історичні пісні малоруского народа, вказали, що автор Історії Руссов опишував на підставі дум історичних такі події, яких не міг понерти документами історичними.⁷⁾ Тим більше, що тоді і пізнійше було вже много фалшованих дум, які довго вважано чисто народними. Они осмілювали часи козацкі головно від Наливайка до Хмельницького.⁸⁾

1) Подівай: Карпов: стор. 29 „до послѣднаго времени нѣсколько поколѣній воспитывалось на чтеніи сочиненія Маркевича“.

2) Карпов: стор. 49. замітка 6.

3) Кієвлянинъ: 1865. Про. 23, 25; слова Пушкина: „множество мѣсть въ его исторіи суть картины начертанныя кистію великаго живописца“. — Собраніе сочиненій М. А. Максимовича том I, Кієвъ 1876, стор. 239.

4) А. Н. Пышинъ: Исторія русской этнографіи. С. Петербургъ 1890. Том I. стор. 374—375.

5) М. Грушевскій: Записки наук. тов. ім. Шевченка. Том IV. стор. 190.

6) Петровъ: Кієвская искусственная литература 18. вѣка: Труды Кієвской духовной академіи. 1879. апрѣль: Про 4: стор. 476.

7) Историческія пѣсни малорускаго народа. Кієвъ 1874. стор. XVIII—XXI.

8) Петровъ: Кієвск. искусств. лит. 18. вѣка: Труды Кієвской духовн. академіи 1879. апрѣль Про 4. стор. 476.

II.

Ввиду того, що та „Історія“ відзначила ся так дуже „достоїнствами со стороны художественной“, — мусіла она без сумніву мати вплив і на красне письменство. Переглянемо вкоротці тих письменників, що писали під її впливом. В першій лінії не можемо поминути Максимовича, що перший покористував ся Історією Руссов в своїй обороні „Полтави“ Пушкіна в 1829 р.¹⁾ Далше також в „Українських Мельодіях“ Маркевича без сумніву можна би знайти много слідів з сеї історії, коли зважимо, що Маркевич писав свою історію на основі Історії Руссов. Він навіть цитує Кошовського разом з іншими жерелами, з котрих користав.²⁾ В мельодіях згадує про Палія, Наливайка, козаків і їх походи на Царгород, про Хмельницького. Дашкевич подає також два заголовки стихотворів Маркевича, імено Теодор Богдан і Мідний Вик.³⁾ Сіх „мельодій“ в цілости не могли ми знайти в жадній бібліотеці, длятого і впливу Історії Руссов на поезію Маркевича не можемо виказати докладніше. В Літературних замітках Др. К. Студинський⁴⁾ надрукував деякі виїмки з двох інших поезій Маркевича: Чигирин і Гетьманство. З них можемо пізнати з одної сторони глибокий жаль поета, що часи козацких воєн вже не вернуть ся, — а з другої сторони неприхильність до Поляків. А саме Історія Руссов визначає ся такоюж ненавистю до Поляків, як се побачимо низше.

Відтакі Евген Гребінка покористував ся також сею історією. Він збагатив українсько-руську літературу своїми умними „приказками“ писав також повісти, але подібно, як Микола Гоголь,⁵⁾ також вязці російським. В тих повістях, котрі змістом своїм взяті з бувальщини Руси-України, користав також з Історії Руссов.

¹⁾ Записки наук. товар. ім. Шевченка т. IV. стор. 189.

²⁾ Дашкевич: Отзывъ... стор. 215.

³⁾ *ibidem* стор. 215.

⁴⁾ В розвідці: „Характеристика поезій Петра Гулака — Артемовского“: стор. 84—86.

⁵⁾ Про сего письменника скажемо депо низше.

Для приміру звернемо увагу на його „историческую быль“ під заголовком: „Нѣжинскій полковникъ Золотаренко“. Коли 1654 р. Малороссія злучила ся з Москвою, оповідає автор,¹⁾ обі ті держави спільно провадили війну против Польщі, з котрою воював тоді і Кароль X, король шведскій. Сам Алексій Михайлович був під Смоленськом, котре то місто після розпорядженя Хмельницкого мав воювати нѣжинскій полковник Золотаренко. Сей наказний гетьман мав велике щастє в війні: він позанимав Гомель, Чечерск, Пропойск, Повний Бихів, побив князя Радзівілла під Шкловом, — а на кінець підступив під Старій Бихів.²⁾ Ся облога его була й послідня. Бо коли і се місто ему здало ся, він вїхав в город, — але ту нечаяно згинув, — від кулі орґанїста Томаша, що скрив ся на дзвінці костела і звідтам вицїлив в Золотаренка. Кулю зі срібла вилив єзуїт, вкинувши єї відтак в чашу,³⁾ і передав Томашови, обіцяючи ему, що сина его возьме на вихованє, і так наклонив его на се зрадливе дїло. І сей, немов очарований хорошою будуччиною свого сина Юзя, котрому єзуїт віщує, що й папою може зістати,⁴⁾ убив Золотаренка. Згадана подія розказана цїлком на підставі Історії Руссов.⁵⁾ І там автор описує, як Золотаренко здобуває Смоленськ,⁶⁾ обсаджує Гомель,⁷⁾ Новій Бихів,⁸⁾ воює з князем Радзівіллом⁹⁾, тільки над рікою Березиною, а не під Шкловом, як пише Гребінка¹⁰⁾, а вкінці гине в Старім Бихові від кулі орґанїста Томаша.¹¹⁾ Куля, посвячена в чаші, передана сему орґанїстови від католицького духовенства, що обіщєє ему виховати сина, царство небесне і т. п.¹²⁾ — Помпнувши деякі поменші незгідности, — ціла „быль“

1) Сочиненія Е. П. Гребенки. Въ Кієвѣ, въ С. Петербургѣ и въ Москвѣ 1862. том II, стор. 63.

2) *ibidem* : стор. 69.

3) *ibidem* : стор. 83.

4) *ibidem* : стор. 80, стор. 82.

5) Історія Руссов : стор. 125—129.

6) *ibidem* : стор. 123.

7) *ibidem* : стор. 125.

8) *ibidem* : стор. 126.

9) *ibidem* : стор. 127.

10) Сочиненія Е. Гребенки. том II. стор. 69.

11) Історія Руссов : стор. 128.

12) *ibidem*.

Гребінки описана на підставі Історії Руссов. В обох авторів Золотаренко зображений героєм, що бере ся хоробро, справно здобував міста і одержує за се подарки від царя. В обох пробиває ся також ненависть до Поляків, зглядно польського духовенства, що її кулю подає органістови, щоби підступно убив Золотаренка. — Також і в інших повістях Гребінки видно місцями сліди Історії Руссов. Згадаємо для приміру ще єго роман під заголовком „Чайковскій“, в котрім події історичні без сумніву овіяні оповіданнями Історії Руссов.

Осип Бодяньскій, що збогатив руско-українську літературу гарними казками,¹⁾ надрукував 1833. р. в Мольві, ч. 99. вірш „Козацкая пісня“, в котрій взиває братів до бою проти Поляків, згадуючи і про Хмельницького.²⁾ А в 1843. р. написав стишок: „На могилу Розумовекого“.³⁾ Тоті вірші нагадують Історію Руссов головню тим, що в них видно неохоту до Поляків, подібно як у Маркевича. Тим більше можемо се прийати, коли зважимо, що Бодяньскій, видаючи сю історію, переглядав кілька її рукописів і дуже прихильно її оцінив.⁴⁾

В поемах історичних Тараса Шевченка стрічаємо множество дрібних похибок, котрі найлучше доказують, що він користав зі злих, фалшивих діл історичних. І дійсно він міг мати під рукою хиба тільки Історію Руссов, Вантши - Каменського, Маркевича таї кілька уривків неповних літописів, як от Рубанова.⁵⁾ І на основі тих діл писав він свої поеми історичні. Ми застановимо ся головню над Історією Руссов і будемо старати ся виказати аналогічні уступи; єї її вкажуть наглядно, що поет користав з неї. Переїдемо отсі твори Шевченка: 1. Тарасова ніч. 2. Гамалія. 3. Іван Підкова. 4. Невольник. 5. Великий льох. 6. Іржавець. 7. Не знаю, як тепер Ляхи живуть. 8. Чернець. 9. Вибір гетьмана. 10. Застушила чорна хмара та білу хмару. 11. Бували воїни і військові свари. 12. Гайдамаки.

1) Огоновскій Ист. лит. II 1. стор. 242.

2) Др. К. Студинський: Літер. замітки, стор. 87—88.

3) Огоновскій Ист. лит. II 1. стор. 241.

4) Порівнай: Вступне слово Бодяньского в єго виданю Історії Руссов.

5) Антонович: Правда 1889 лютий, стор. 338.

1. „Тарасова піч“ написана під впливом Історії Руссов.¹⁾ Під Переяславлем вимордовано 1628 р. множество Поляків. Іменно козацький гетьман Тарас Трясило побив коронного гетьмана Коцеппольського над річкою Альтою. Коли Поляки на саме Боже Тіло спочивали в обозі, напали на них козаки і розбили до тла.²⁾ Поема се тенденційна написана з такоюж ненавистю до Поляків, як в Історії Руссов.³⁾

2. „Гамалія“. Знання і доказання се факт, що такого отамана не було, щоби виправляв ся на Царгород з козаками. „А як і були такі отамани, каже Антонович,⁴⁾ то не ходили походом на Царгород і Скутару“. Сю поему написав поет під впливом Історії Руссов. Невідомий єї автор пише між іншим,⁵⁾ що козаки збиралсь часто без позиву хорунжих, вибирали начальників, складали т. зв. охочекомонні полки і нападали на Туреччину, Молдавію і Крим, під покривкою освободження невільників з неволі.⁶⁾ Дальше читаємо тамже,⁶⁾ що і гетьман Сагайдачний виправляв ся з війском через Чорне море на Турків, і висвободив невільників, що були замкнені на Крими.⁶⁾ Імя „Гамалія“ спомінає ся в Історії Руссов кілька разів.⁷⁾ В історії України є звісті з Гамалії.⁸⁾ Але жаден з них не ходив на Турків. — Поема Шевченка написана на підставі Історії Руссов, іменно малих згадок про походи козаків на Турків — під покривкою, щоби визволити невільника. Але без сумніву мусів поет покористуватись і народним переказом.⁹⁾ При кінци поеми каже він, що

1) Істория Руссов стор. 50—52.

2) Кобзар, I. том: стор. 298.

3) Др. Студинський: Коли вперше появил ся вплив Кобзаря Т. Шевченка вид. 1840. на руске письменство в Галичині? Руслан.

4) Правда 1889, стор. 338.

5) Істория Руссов стор. 15.

6) Істория Руссов стор. 44—45.

7) Приміром: чиновник малоросійський Гамалія опускає з іншими Мазепу і піддає ся царю Петрови: Іст. Руссов. стор. 212. або: полковник Григорій Гамалія, сторонник Дорошенка, (ibidem: стор. 175).

8) Михайло Гамалія, черкавський полковник в роках: 1662—1668. Григорій Гамалія, до р. 1669. лубенський полковник, а 1672—73 полковник наволоцкий: був се сторонник Дорошенка: его взяли в полон і відвезли в Москву, жив там в тюрмі до 1715. р. — Яків Гамалія, полковник наволоцкий з 1764, р.; порівнай: Кобзар I. стор. 298.

9) Кобзар I. стор. 299.

Турки не гнали ся за козаками: они бояли ся, щоб „чернець“, т. в. Петро Конашевич Сагайдачний „не запалив знова Галати, або щоби гетьман Іван Підкова не кликнув в море на ралець“. Про Петра Конашевича Сагайдачного читаємо в Історії Руссов,¹⁾ що він побив Турків коло міста Галацу, а відтак пігнав за ними далше; а знова на іншій місці²⁾ читаємо, що гетьман Конашевич жив відтак спокійно. Між іншим построїв в Києві на Подолі братекій монастир,³⁾ вивінував его силами і відновив при нїм давню київску академію, при помочи Петра Могили!⁴⁾ Умер в Києві 1622. р. і похований в церкві того братекого монастиря на Подолі.⁵⁾ Перед смертю мав вдягнути черпечій клобук. Ддятого отже і Шевченко назвав его „черцем“.

3. Іван Підкова. І ту поет без сумніву покорпетував ся згаданими місцями з Історією Руссов,⁶⁾ коли згадав про сего мнимого гетьмана в поемі Гамалія, а також, коли писав „Івана Підкову“. Подібно і про него каже Антонович, що коли був такій гетьман дійсно, то не ходив походом на Царгород.⁶⁾ В Історії Руссов стрічаємо ся також з подібним іменем. І так читаємо там про гетьмана Павла Підкову, вибраного 1578 р., що був з роду Волохом (породы Волошекой) і помагав волоському господареві Петрови Підкові, коли против него збунтувались Волохи. Він сам став опієля господарем Волохів, але згинув через зраду одного вельможі волоского.⁷⁾ Се однаково вельо видумка пізнійших літописей: бо Підкова гетьманом не був ніколи й не ходив на Царгород. В Історії Руссов ми бачили також Підкову гетьманом. Шевченко почав описувати похід Підкови на Царгород, але не докінчив сеї поеми. Згадав про него і при кінці Гамалії.

4. Невольник. 1250. Ся поема описує долю Запорожця Стенана, що его Турки взяли до неволі і осліпили. Чудові ідилічні образи прикрасив поет народною думою, котру

1) Історія Руссов стор. 46.

2) *ibidem* стор. 47.

3) *ibidem* стор. 48. Який разячий анахронізм!

4) Історія Руссов стор. 48.

5) *ibidem* стор. 15, 44—45.

6) Правда. 1889. Львів, стор. 338.

7) *ibidem*: стор. 29—30. Про історичного Івана Підкову гляди: Кобзар І. стор. 297.

сьпіває осліпленій Степан.¹⁾ В тій поемі бачимо одно місце, аналогічне з Історією Руссов: Головатій збирає останки в Слободзеї, щоби виправитись на Кубань: „А що з того буде? Сьвітній знає! Почуємо, що розкажуть люди“.²⁾ — А Історія Руссов кінчить ся словами: „1769. года последовалъ войскамъ всеобщій походъ и открылась дѣйствительная зъ Турками война, которая чѣмъ кончится, Богъ вѣсть“.³⁾ Дійсно бувший військовий судия, Антін Головатій, підчас війни Росії з Туреччиною (1787—1791) організував в Слободзеї, в херсоньській губернії, козацкі охотницькі полки для російської армії.⁴⁾

5. Великий льох. Подібні патяки про козаків, що на багнах працювали, находимо в „містерій“ під заголовком „Великий льох“ і в Історії Руссов. Неправість до Москалів пробиває ся ту і там искраво, тож без сумніву і „Великий льох“ написаний під впливом сеї історії. Доказом сего будуть дальше слова „ворони першої“. Она говорить немов Московка: чванять ся, що з козаками робила, що хотіла.⁵⁾ Не вдалось Москві здавити їх з Богданом, ні! Они встали еще раз зі Шведами! Але і тоді їх знов здавлено: Батурин, Ромна і Сула-се свідки їх упадку: они пішли на тяжкі роботи під Фінляндію, а Подуботок згинув в тюрмі. Про великі спустошення, які вчинили в Ромні малоросійські війська, вислані царем, пише також Історія Руссов.⁶⁾ Подібно і переслідуванє, яке заподіяв Меншиков, описане тамже,⁷⁾ між іншим і тяжкі роботи, на які заслано козаків.

6. „Іржавець“. Про ті тяжкі роботи находимо згадку і в вірші „Іржавець“. Поет описує там між іншим, як Шведи з Мазепою по пораженю під Полтавою втікали в Бендери (Кобзар II. 97); як тяжко карано робітників роботами, як

---

1) Козаки виплили Дніпром на море, але в ночі потопились коло острова Тендера. Уратовали ся лиш з чайки курінного отамана Степана. Але Турки его взяли в неволю: і коли він утік з в'язниці, они его дігнали таї осліпили, і знов кинули в тюрму. Відтак випустили его, але вже сліпого...

2) Кобзар I. 267.

3) Історія Руссов стор. 257.

4) Кобзар I. 309.

5) Кобзар I. 231.

6) стор. 213.

7) стор. 222 і 224.

нагло вмер цар Петро, що єго, „ката“, Бог побив. (Кобзар II. 99). Про те саме читаємо і в Історії Руссов, (стор. 217 і 231).

7. „Не знаю, як тепер Ляхи живуть!“ (II, 113). Сеї вірш написаний проти Поляків з великою рішучістю. Поет ударяє сильно на польських ксьондзів, що допускали неімовірних насильств, і описує одну пригоду, де тіж ксьондзи забирають з собою доньку одного хуторянина... Сеї цілий вірш написаний на основі Історії Руссов,¹⁾ де в той сам спосіб описані надужитя польських ксьондзів.

8. Чернець. (II 116). В тім епічнім творі описав поет, як хвастовекій полковник Семен Палій прощав ся в Києві з товариством, а відтак пішов в межигорській монастир „спасати душу“. Петров твердить,²⁾ що Чернець засновує ся на однім епізоді Кулішевої „Чорної ради“ (стор. 84—89). Др. Щурат думає,³⁾ що на повстанє сеї поеми „найсильніше вплинула народна поезія“. Але подальше вказує і на історичні діла, з котрих користав Шевченко, між іншим і на Історію Руссов. Мимо того, коли в подробицях життя Палія є які похибки, то они радше нагадують народні пісні, чим Історію Руссов. По нашій думці „згадка про Бердичів, Москву, Сибір, вєспланє козаків на тяжкі роботи на болота“ — описані на підставі Історії Руссов.⁴⁾ В поемі умирає Семен Палій в Межигорі — се невірно, — а в Історії Руссов гине під Полтавою.⁵⁾

9. Вибір гетьмана. (II 140). Сеї стих зачинає ся від слів: „У недїленьку у євятую“ і нагадує місцями опис в Історії Руссов, як Хмельницький, чуючи ся близьким смерти, скликав в Чигирин чиновників і начальників війська, урядників і козаків з знатійшими родинами, щоби вибрали нового гетьмана. Тоді і вибрали сина Богдана, Юрія Хмельницького.⁶⁾ Подія,

¹⁾ ibidem : стор. 40—41.

²⁾ Очерки : стор. 362.

³⁾ Чернець стор. 16.

⁴⁾ стор. 188—190.

⁵⁾ Про сего гетьмана Палія згадує Шевченко також і в вірші „Швачка“ (II. 145), що був ватажком гайдамаків 1798 р. Поет виступає в тім вірші проти Поляків і Жидів. Історичні звістки про Семена Палія надрукував Др. В. Щурат в своїх „Замітках до поеми Чернець“: стор. 6—11.

⁶⁾ Історія Руссов стор. 130—141.

описана поетом, то є вибір Івана Лободи гетьманом — і його зреченє на користь Павла Наливайка, не є історична. На се вже Антонович звернув увагу,¹⁾ а також і Др. І. Франко. Автор Історії Руссов згадує зовсім коротко про вибір гетьмана Наливайка, а про Лободу — яко гетьмана — не згадує нічого,²⁾ хиба тільки те, що його (Лободу), вислав гетьман Наливайко в ісламництво до польського короля Жигмонта III.³⁾

10. „Заступила чорна хмара та білую хмару“, (II, 176). В тім вірші звеличив поет гетьмана Петра Дорошенка, що не міг дивитись на руїни України і в межигорекім монастири хотїв жити черцем. Дальший опис его судьби, — війна з гетьманом Самійловичом і князем Ромоданьским — і его здача — нагадує місцями Історію Руссов.⁴⁾ Але застерігаємо ся: „місцями“; бо взагалї автор Історії Руссов описав діланє і стремлїне воєнне гетьмана Дорошенка неприхильно. Він називає его „зловредним“,⁵⁾ описує, як Дорошенко розбивав і „вистребляль варварски селенїя и жителей“,⁶⁾ сторонників Самійловича, — і тому подібне, міжтим коли Шевченко назвав Дорошенка „славним гетьманом“ і зовсім его не судив.⁷⁾ — Гетьмана Самойловича називає і Шевченко (II 177) і автор Історії Руссов⁸⁾ сином сьвященика, „поповичом“. — В тім віршу згадує поет дальше і про се, як спалено церкву в Суботіві, а з нею і кости Богдана і Тимоша Хмельницького (II 177). Про се згадує і Історія Руссов.⁹⁾

11. „Бували воїни і війскові свари“. (II, 236). В тім стишку споминає поет про Галагана, Кисїля і Кочубея, — але з погордою о них відзиває ся. Ту можна доглянутиє також впливу Історії Руссов. Про Кисїля, що був воєводою

---

1) Правда. Львів лютий 1889. стор. 339. Про Наливайка порівнай річ О. Николаїчика — в Киевській Старині т. VIII. 1884. марі, апріль.

2) Порівнай: Шевченко — Ляхам. Відчит на вечерницях в роковини смерті Т. Шевченка у Львові 15. марта 1904. Дїло 1904. ч. 53, 54, 55.

3) Історія Руссов стор. 35.

4) Історія Руссов стор. 174, 176, 177.

5) *ibidem*: стор. 176.

6) *ibidem*: стор. 174.

7) Противно він хвалить Дмитра Тунтала Ростовского, що велїв поставити над Дорошенком каплицю і правити панахиду.

8) Історія Руссов стор. 172.

9) *ibidem*: стор. 142.

київським, споминає її автор,¹⁾ іменно, що єго вислав польський король в Зборів, де 1649. р. заключено відомий зборівський трактат. — Про Кочубея, що доносив цареві о плинах Мазени, (про єго намірену сполуку з Каролом XII) више також Істория Руссов.²⁾ (Саме так згадує і про Галагана,³⁾ що разом з Лизогубом беруть участь в війні Росії з Польщею. Сей Галаган був полковником компанійців, що відступили від Мазени і передали ся цареві Петрови.⁴⁾ Подія ся, що козацкі полки покидали Мазену і перехилились на сторону Петра, описана також в Історії Руссов.⁵⁾

12. Гайдамаки. В тій найбільшій історичній поемі Шевченка можемо також доглянути ся впливу Історії Руссов. Потребуємо лиш пригадати собі слова благочинного: він вичпеляє кривди, які Поляки заподіяли Україні, — а при-тім споминає про Острияницю, Наливайка, Богуна, Богдана Хмельницького, Тараса Трясила... як они замучені погинули. Зовсім в аналогічний спосіб вичпеляє Богдан Хмельницький (в Історії Руссов⁶⁾) надужити зі сторони Поляків перед реєстровими козаками, що з Барабашем стояли на Дніпрі. Деякі місця навіть тими самими словами суть описувані, приміром: „Згадайте праведних гетьманів“,⁷⁾ а „спомните по крайней мѣрѣ недавнѣя жертвы!“⁸⁾ Сам Шевченко в приписях де сего місяця додає нотку, що він користав з Історії Руссов.⁹⁾ Про тих борців споминає автор і на інших місцях, що они замумені по варварски. І так Острияницю — разом з іншими — колесовано, витягано жили,¹⁰⁾ Наливайка — з іншими — спалено живого в мідянім бичу.¹¹⁾ Богдана

1) *ibidem* : стор. 93.

2) стор. 201.

3) стор. 236.

4) Кобзар II, 395.

5) Істория Руссов : стор. 205, 212.

6) стор. 62, 63.

7) Кобзар I, 119.

8) Істория Руссов : стор. 63.

9) Кобзар I, 159 ; приписи : нотатка 7-ма.

10) Істория Руссов стор. 56.

11) *ibidem* : стор. 39. Се історично невірно. Гляди статтю 6. Николайчика: Первые козацкія движенія въ Рѣчи Посполитой 1591—1596. Кіевская Старина : т. VIII. 188-й. мартъ, апрѣль. Наливайкови відрубали голову, а від-так тіло поділили на 4 части і розвісили по рѣжних місцях.

і Тимотії Хмельницьких спалено вже мертвих.¹⁾ Про Тараса Трясила була згадка вперше. Про подвиги Богуна читаємо в Історії Руссов на сторони 106 і дальших; про побіду Хмельницького під Корсунем — на сторони 75; під Жовтими Водами — на сторони 66. — Що до побіди під Корсунем, Тараса Трясила і Богуна — годить ся еще запримітити, що поет покликуює ся на Баптиш - Каменьського, згадуючи про них в приписах;²⁾ але ми бачили, що про них і Історія Руссов писала; отже Шевченко міг і звідтам про них писати. — Далше при кінци уступу „Гуналівщина“ поет признає ся, що єму прикро: „бо от діти старих Славян мордують ся... А хто сему винен? Ксьондзи Єзуїти.³⁾ В приписці до сего місця Шевченко пише: „До Унії Козаки з Ляхами мирили ся, і якби не Єзуїти, то можеб і не різали ся. Єзуїт Посевин, легат папський, перший почав Унію на Україні“.⁴⁾ Про унію пише автор Історії Руссов, що заведеноє вї, се „пзвѣтная оная епоха ужаса и губительства для обоихъ народовъ Польскаго і Русскаго... Она потрясла Польщею і „низринула на конаецъ въ бездну ничтожества, а народу русскому дала испить самую горестную чашу“.⁵⁾ Шевченко, подібно як автор Історії Руссов, ворожо відносить ся до унії, вї введеня на Русь, — взагалі до Риму.⁶⁾ Подібно і духовенство напятаване в однаковий спосіб так у одного,⁷⁾ як у другого.⁸⁾ — Про внутрішні події Польщі старав ся поет також дещо сказати. Іменно в „Інтродукції“ хотів подати кількома чертами характеристику події в Польщі, хотії се єму зовсім не вдало ся, як на то вже звернув увагу Ом. Ороновський.⁹⁾ Говорить поет між іншим про Сте-

1) Історія Руссов стор. 143.

2) Кобзар I. 159. замітка 8.

3) Кобзар I. 130.

4) Кобзар I. стор. 160. приписи: нотка 13.

5) Історія Руссов стор. 32.

6) Порівняй єго слова: „Тарасова і Вартоломєєва ніч — на стид Римської тіяри“. Кобзар I. 159. замітка 9.

7) Кобзар I. 120.

8) Історія Руссов стор. 39, 56 і інші: Се невірною. Єзуїти в Польщі ніколи не були такою державно-політичною силою, як були в інших державах: у Іспанії або Австрії за Фердинанда II, або III. Порівнай: Шевченко — Ляхам: Відчит Дра Івана Франка на вечерниці в роковини смерті Т. Шевченка: У Львові дня 15. марта 1904. Діло 1904. ч., 53, 54, 55.

9) Правда XII., стор. 168. а також: Дашкевич 226.

пана Баторнія, що він не дав ся шляхті водити за ніс, так само і Собєккій. Сего переконаня, (що до Баторнії), можливо поет набрав на підставі Історії Руссов,¹⁾ де король Баторній названий: „монархъ исполненный благоразумія, праводущія и всѣхъ превосходныхъ качествъ, санъ его украшающихъ“²⁾. Про короля Собєского ніше також Історія Руссов вельми прихильно, підносячи его хоробрість і блеск побіди під Віднем 1683 р.³⁾ — Сі обставини може її були причиною, що Шевченко про тих двох королів згадав, будьто би они не дали верховодити шляхті над собою. — Про ту шляхту — так поет як і автор Історії Руссов говорять з рівною ненавистю і їдкістю. Треба пригадати лише слова Інтродукції, де шляхта день і ніч гуляє, коверзує королем, на соїмах сварить ся і т. д.³⁾ А в Історії Руссов⁴⁾ читаємо подібне: „Почавши від Зигмунта власть короля унала; а її присвоїли собі „вельможи или магнаты Королевства и Духовенство римске...“⁴⁾ Також і слова Шевченка: що сусіди дивились, як королі польскі втікають, написані на підставі тоїж Історії.⁵⁾ Там згадує ся про Генрика Вальоа, що „отъ своевольства Поляковъ“⁴⁾ вернув назад до Франції. — Так бачимо, представленє події в поемі Шевченка нагадує в многих місцях Історію Руссов.

Ми зібрали наведені місця з его історичних поезій і старались виказати при кождім поодинокю, що поет користав з сеї історії. Додати би еще під кінець кілька загальних черт, які суть схожі у обох, — то є у Шевченка і у автора Історії Руссов. Такі черти були би: 1. ворогованє проти Поляків, головню проти шляхти, духовенства і унії; 2. ворогованє проти Москалів; 3. апотеозованє гетьманів; а в слїд за сим: 4. місцями хибне представленє річп.

Нема отже сумніву, річ доказана, як великий вплив мала та фалшована Історія Руссов на Шевченка взагалі. Она то, як каже Драгоманів,⁶⁾ запанувала над его думками

1) Історія Руссов стор. 26.

2) *ibidem* : стор. 176.

3) Кобзар, I. 94.

4) Історія Руссов стор. 39.

5) *ibidem* : стор. 39.

6) Громада : укр. збірка : ч. 4. стор. 147.

своїм українським автономізмом і козацьким республіканством, своїм духом, в котрому до патріотизму козацьких літописців 17. і 18. віку прибавилась якась доля європейського республіканства.

Перейдемо тепер до Степана Руданського. — До найслабших творів сего поета можемо без сумніву зачислити його історичні поеми. Бо в них автор описує м'яко поодинокі історичні події: нема там сеї сили слова, яку бачимо в його „снівкомовках“.¹⁾ Важливіші його твори історичні суть: 1. Мазепа. 2. Іван Скоропада. 3. Павло Апостол. 4. Великий. 5. Павло Полуботок. 6. Мінх.²⁾

Історичні поеми писав Руданський головно на підставі Історії Руссов. Се легко завважає кождий, хто прочитає ті його твори і відповідні уступи з Історії Руссов. Вирочім спробуємо се виказати на кождій поемі, відсилаючи аналогічні місця до сеї історії.

Зачнемо від „Мазепи“. Сю поему написав Степан Руданський в році 1860. Історичною підставою поодиноких подій в тій поемі послужила авторови Історія Руссов.³⁾ І так побіда Кароля XII. під Нарвою, а відтак операції вояни коло Риги описані згідно;⁴⁾ уступлене короля польського Августа II. з престола також;⁵⁾ тайні умови Мазепи з Каролем XII;⁶⁾ письма Кароля XII. до українського народу;⁷⁾ доноси на Мазепу Кочубея і Ієкри, котрим цар недовіряє, та ще навіть по розслідженню справи видає їх Мазепі на кару;⁸⁾ поразчене Левенгаупта, (у Руданського: Львиголови) над Сожею;⁹⁾ бесіда Мазепи до війська зовсім така

¹⁾ Вже Огоновский звернув увагу на се, що поет, пишучи „Мазепу“, заявив виправді місцями великий талант поетичний, але придержував ся вельми бережливо історичної правди, через що його поема виийшла радше історичним оповіданєм, чим поемою. — А поему „Полуботок“ називає сей критик „хронікою“ — а не історичним оповіданєм. Історія літератури II. 1. стор. 326.

²⁾ Всі они надруковані в збірнім виданю творів С. Руданського у Львові 1895—7, в 4-тім томі: стор. 105—190.

³⁾ Історія Руссов стор. 199—218.

⁴⁾ Історія Руссов стор. 196, 197 а Руданський IV. 107.

⁵⁾ Історія Руссов стор. 198 Руд. IV. 108.

⁶⁾ Історія Руссов стор. 198 Руд. IV. 112.

⁷⁾ Історія Руссов стор. 209 Руд. IV. 112.

⁸⁾ Історія Руссов стор. 201 Руд. IV. 116.

⁹⁾ Історія Руссов стор. 205 Руд. IV. 118.

сама;¹⁾ здобуте і спалене Батурчина, а відтак прокляте Мазепи в Бихові;²⁾ вибір гетьмана Скоропадського (з рамени царя;³⁾ зимоване Кароля XII. і Мазепи в Ромнах і Гадячі;⁴⁾ неустрашима відвага Кароля XII.⁵⁾, ранене його в погу;⁶⁾ перемога Петра під Полтавою, полон шведських отаманів, розпука Кароля XII.⁷⁾, утеча його і Мазепи в Бендери;⁸⁾ смерть Мазепи, що передтим палить всі свої письма;⁹⁾ наслідник Мазепи з рамени Кароля XII. і його самого.¹⁰⁾

Побіч згаданих місць, на які ми вказали і які зовсім згоджують ся так в поемі, як і в Історії Руссов, бачимо однако багато її відмінних. Взагалі можемо сказати, що хотий поема дуже, ба майже зовсім родить ся з Історією Руссов в поодиноких епізодах, всеж таки цілість виїшла у Руданського інакше. Він уважав Мазепу — героєм, називає его „орлом сивокрилим“,¹¹⁾ що боре ся за вітчизну, за справу загалу, за народ. А в Історії Руссов він виходить зрадником; его ділане уважає автор „соблазною“,¹²⁾ він метить ся за особисту зневагу,¹³⁾ зговорює ся з Шведом, Каролем XII. протестантом, — ба навіть, як між народом заховав ся переказ, приймає шведську віру.¹⁴⁾ — Взагалі автор Історії Руссов пятиує Мазепу, виступає проти него, осуджує его ділання, — і тільки оден раз подає характеристику трохи прихильніjšу,¹⁵⁾ В Руданського сей борець виїшон героєм за ідею.

1) Історія Руссов 202—204 Руд. IV. 120—122.

2) Історія Руссов 205—206 і 211 Руд. IV. 123—124.

3) Історія Руссов 211 Руд. IV. 125.

4) Історія Руссов 213 Руд. IV. 126.

5) Історія Руссов 214 Руд. 130.

6) Історія Руссов 215 Руд. 130.

7) Історія Руссов 216—217 Руд. 131—133.

8) Історія Руссов 217 Руд. 133.

9) Історія Руссов 217. Руд. 134.

10) Історія Руссов 218 Руд. 134.

11) Руданський IV. стор. 105.

12) Історія Руссов стор. 199.

13) *ibidem*: стор. 200.

14) *ibidem*: стор. 211.

15) *ibidem*: стор. 215, читаємо, що Мазена велів своїм жовнірям заховувати строгу неутральність в бою під Полтавою, будував церкви, монастирі і т. д.

Іван Скоропада. — В тім самім році (1860. в червні) написав Руданський також поему історичну „Іван Скоропада“. Подібно як попередня, так і та основує ся місцями на Історії Руссов.¹⁾ І так Полуботок вчисляє гетьманови Скоропадекому кривди, які Малоросія терпить від Москалів: подібно про них лише і Історія Руссов.²⁾ Гетьман хоче піддобрити Менчикова (у Руданського: Міняйло-Купчик) і дає ему на власність Почеп;³⁾ висплка козаків на роботи межі Волгою і Доном під проводом Івана Сулимми;⁴⁾ суд царя над царевичем Алексієм Петровичем, на котрій і гетьмана запрошено, але він не хоче судити батька з сином;⁵⁾ німета Менчикова на гетьманови і козаках взагалі: висплка їх на тяжкі земні роботи;⁶⁾ цар прислає на Україну комісію під проводом Великінова для збираня податків;⁷⁾ згадка про країну руїну малоросійського народу ізза війни, язви, зарази і сарани.⁸⁾

Ся поема описує крім того багато подробиць, яких в Історії Руссов або зовсім нема, або є тільки слабі натяки. Сам гетьман представлений нездарою, що сліно вірить цареві, вповнює єго прикази; не противить ся Меншикову, заносить на него жалоби донерва тоді, коли Меншиков мстить ся на козаках. Не дурио прозвав єго автор „огіда“.⁹⁾ Він і гине серед рознуки, і признає ся, що як би не він, то Україна не втратила би волі і прав, котрі Москва загорнула. Все пропало, — а все через него.¹⁰⁾ В Історії Руссов виходить гетьман більше енергічний і самостійний. Він сам заходить собі з Меншиковом,¹¹⁾ заносить на него жалоби паред царя; а коли сей ворог України обидив єго в Глухові,

1) Деякі місця суть живцем звідам взяті.

2) Істор. Рус. 220. Руд. IV. 135—137.

3) Історія Руссов 221. Рудань. IV. 138.

4) Іст. Рус. 224. Руд. 142.

5) Іст. Рус. 224. Руд. 144.

6) Іст. Рус. 222—224. Руд. 146—7.

7) Іст. Рус. 226. Руд. 149.

8) Іст. Рус. 221. Руд. 141.

9) Руданський IV. 143.

10) *ibidem*: стор. 150—151.

11) Історія Руссов стор. 221.

іде знова з жалобою до царя.¹⁾ Він тамже виступає яко воїн, на чолі війська іде против Криму;²⁾ слідить під Києвом польських вельмож і урядників, і воїнів.³⁾ Всеж таки він і тут являє ся сліпим орудєм в руках царя; длятого іде витати єго з старшинами в Москву, коли сеї вернув з подорожи;⁴⁾ і поздоровляє єго з корценем миром, заключенем в Найштадті зі Шведами. Цар, зовсім не зважаючи на него, наслав на Україну Великімова з комішеною для збираня податків. Се її було для него „громовимь ударомь“⁵⁾ і він виедовзі помер.

В поемі „Павло Апостол“⁶⁾ Україна признає ся, що Москва і сі цар Петро II. длятого для неї прихильні і звертають її права, бо она одна колись обстала за царем — еще за батька Петра II.⁷⁾ Апостол дістав дозвіл вибрати старшину і підняв Україну на поги. Але не на довго. По смерти Петра II. цариця Анна не така вже прихильна для козаків. Она висплає їх в стени, бісурманські вали висплати — від Дону аж до Донця. Дальше почала ся війна з Польщею, і в ній борють ся і козаки, а за той час вмирає Апостол. І вибрали по єго смерти вже тільки шів-гетьмана, а другу половину сего достоїнства обняв присланий Москаль.⁸⁾ Ся поема годить ся також з оповіданєм Історії Руссов. Прихильність Петра II. до Малоросії вказана тамже⁹⁾ також. Імена старшин, які обирає Апостол за дозволом царя, є ті самі і в поемі і в Історії Руссов.¹⁰⁾ Цариця Анна висплає тисячі козаків на тяжкі роботи, — копати вали від Дніпра до Дону, хотїй для самого Апостола она прихильна.¹¹⁾ Лизогуб і Галаган зі своїми козаками беруть участь в війні Росії з Польщею.¹²⁾ По смерти Апостола

1) *ibidem* : стор. 222.

2) *ibidem* : стор. 219.

3) *ibidem* : стор. 223.

4) Істор. Рус. стор. 224.

5) *ibidem* : стор. 226.

6) Руданський IV. стор. 168—173.

7) Порівняй више сторона 57. замітка 3.

8) Руданський стор. 168—173.

9) Історія Руссов стор. 232—234.

10) Руданський стор. 170—1. Історія Руссов стор. 234.

11) Рудань. 171. Історія Рус. 236.

12) Руданьс. 172—3; Істор. Рус. 237.

установлено колегію, котра мала складати ся з членів Велико-русів і з Малорусів і управляти Малоросією.¹⁾

Поема, як бачимо, годить ся з Історією Руссов в тім, що Петро II. був добродієм України, привертав її права, а протівно Анна поволи знова уривала по трохи з її самоуправи, послаючи козаків на роботи, на війну з Польщею; она вкінци по смерті Аностола її завела колегію, котра місто гетьмана мала управляти Україною.

Велямін.²⁾ В тій поемі описані дальші незаконности, яких дошукав ся супроти України Велямін — по смерті Полуботка. Він порозсилав в далекі світи козацкі війська, а останок розпустив зі служби; полковниками іменовано вже Москалів, задержано лише чотирох українських. Гадяцького полковника Серба Милорада і Аностола увязнено в Петербурзі (в Петрополи, як пише Руданський). Втім помер Петро. За Катерини I., его наслідниця, трохи полекшало на Україні: она підтяла самоволю Веляміна, хотій знова Меншиков нищив і рабував села і двори козацкі коло Батурина і Гадяча. Катерина веліла винустити на волю всіх полковників, що їх еще Петро увязнив. По її смерті став царем Петро; а позаяк він був еще дитиною, длятого в его імени панували інші: Меншиков і Велямін знова кинулись на Україну, та не на довго. Они „раптом пропадають“, а Україна вибрала собі знова гетьмана...³⁾ Такий більше-менше зміст поеми. Місця деякі нагадують Історію Руссов: доля увязнених послів Полуботка, з котрих одні повмирали, других винустила Катерина на волю.⁴⁾ Петро II. її наслідник, звертає права Україні, велить вибрати гетьмана.⁵⁾ Згідне так в поемі, як і в Історії Руссов єсть се, що Катерина і Петро задумали вернути волю і загарбані права Малоросії. Панованєм Катерини переймає ся Руданський подібно — як автор Історії Руссов — панованєм Єлисавети.⁶⁾

1) Руданськ. 173 Істор. Рус. 237.

2) Руданськ. IV. стор. 161—167.

3) Руданський IV. стор. 161—167.

4) Руданський IV. 166. Істор. Руссов 230, 231.

5) Руданський IV. 167. Істор. Руссов 233—233.

6) Руданський IV. 166. Істор. Руссов 243—250.

Подібно і поема Руданського „Павло Полуботок“¹⁾ написана на підставі Історії Руссов.²⁾ Поміщувши деякі поменші ріжницї, всякі змаганя сего „наказного гетьмана“ представлені в обох (у Руданського і в Історії Руссов) зовсім згідно. Полуботок являє ся героєм, що з неустрашимою відвагою бере ся з царем за понехані права України, цягнує всі її кривди, та бачить причину всему злому у вражїм Великімнови, а відтак гине, заповідаючи також смерть Петрови. Патриотизм і щирю волю Полуботка для України бачили ми і в попередній поемі Руданського. — Маємо ще другий вірш, подібно названий: „Полуботко“. Хто его написав, сего не знаємо певно. В львівскім виданю кобзаря сей вірш поміщений яко твір Шевченка.³⁾ На се однак звернув увагу вже О. Кошчський,⁴⁾ що се не Шевченкова поезія. Можливо, що Руданський написав другу поему того самого змісту. На всякий спосіб невідомий автор згадує про договори Богдана Хмельницького з Москалями і про те, як в болотї козаки строїли хороми-палати. Відомість про се взята з вище означених місць Історії Руссов, іменно з промови Полуботка до царя Петра Великого.⁵⁾ — Мінїх.⁶⁾ І ся поема написана на підставі Історії Руссов. Поодинокі епізоди взяті цілком дословно з неї. Бірон здобуває за любові від цариці Анни Курляндскої.⁷⁾ Леонтїєв воює против Турків також з малорускими військами, а опісля переймає начальство від війська Мінїх⁸⁾ і прибуває аж до Перекопу, (а відтак на Крим: Руданський Том IV. стор. 187) і поодинокі битви удають ся, а вороги утікають.⁹⁾ Фельдмаршал — полковник гадяцький Галецький, бере ся з неустрашимою відвагою проти Татарів, нападає на них, розбиває на разї; але відтак, окружений зі всіх сторін, бере ся цілий день, вкінци, побитий на голову, гине: синові своему Петрови радить ратуватись утечею,

1) Руданськ. IV. стор. 152—160.

2) Істория Руссов стор. 227—231.

3) Кобзар I. 248.

4) Записки наук. товар. ім. Шевченка: том VIII. і XVII.

5) Іст. Рус. стор. 229 і Кобзар I. 309.

6) Руданський IV. стор. 174—190.

7) Руданський стор. 175 Іст. Рус. 242.

8) Руданський стор. 176. Істор. Рус. 239.

9) Руданський IV. стор. 177—8 Іст. Рус. стор. 239.

а сам рішає ся на смерть.¹⁾ Мінїх висилає козаків на найбільші небезпеченства і перший огонь.²⁾ Любимець царщи Анни, Бірон, переслідує по звїреки Українців: подїбно і его брат ще перестиг его, кажучи примїром матерям щенят годувати.³⁾ По смерті Анни Єлизавета, єї наслідниця, зносить цїлковито розбїйничу систему Бірона.⁴⁾ Поминувши інші місця поеми, котрі незгідні з Історією Руссов, головні черти у обох авторів сходять ся цїлковито. Іменно: війна з Турками при помочи козаків, висиланє їх на найбільші небезпеки, звїрства Бірона і его брата, — описані згідно. Сї факти її вистарчають аж надто, щоби доказати, що Руданьскій писав і ту поему під впливом Історії Руссов.

Так подали ми вкоротцї всі згідні місця в поемах історичних Руданьского з дотичними уступами Історії Руссов. Бачили ми наглядно, що всі они написані живцем під впливом сеї історії. Поодинокі події виписані дословно: Але з сего ще не слїдує, будьто би поет користав виключно тільки з сеї Історії. Ні! він подїбно, як Шевченко, мусїв читати ще і інші твори історичні свого часу, примїром Бантши-Каменьского, Маркевича і інших. Тепер вже бачимо, як великий вплив мала ся Історія Руссов на українських письменників! Они, віруючи слїпо в сеї фальсифікат, що его Бодяньскій назвав „богатством“,⁵⁾ описували поодинокі події поперекручувані, не все згідні з правдою. Виправді Огоновскій каже,⁶⁾ що Руданьскій вірно придержував ся історичної правди, всеж таки ми бачили, що він не дуже відступив від Історії Руссов і не ухилив ся від єї впливу.

Згідні черти головніші в поемах Руданьского і Історії Руссов будуть слїдуючі: ненависть до Москви; ненависть до Польщі; розповіданя про кривди, заподіяні Україні Московою, а вкінці немов іронїзованє з нещасних події сусїдної Польщі.

1) Рудань. IV. стор. 178—180. Іст. Рус. 240—241.

2) Рудань. IV. стор. 184. Іст. Рус. 241—242.

3) Рудань. IV. стор. 187. Іст. Рус. 242—3.

4) Рудань. IV. стор. 188—9 Іст. Рус. 243.

5) Історія Руссов: Вступне слово Бодяньского.

6) Іст. літерат. II. 1. стор. 326.

Подібно як Гребінка, писав і Микола Гоголь деякі повісті з історії бувальщини Русь-України — по російськи. Михайло Максимович писав між іншим таке про сего повістяр: „В знаменитій історії Руссов малоросійська козащина представлена з такою свобідно-поетичною перерібною дійсністю, з якою Гогось в своїм „Тарасі Бульбі“ і Шевченко в „Гайдамаках“ представляють обрані ними епохи.¹⁾“ Гоголь — се поет: він між іншим взяв ся писати по російськи повість з української історії під заголовком: „Тарас Бульба“. Не був се історик, тільки, як каже Петров,²⁾ „поеть художникъ, который действительную жизнь своевольно пересоздавалъ и преобразовалъ въ новое бытіе, художественно образцовое“. — Проти острійших осудів Гоголя — зі сторони Куліша і Грабовського, виступив з умними увагами Дашкевич,³⁾ кажучи, що він представив взагалі вірний образ обраної епохи з минушини.

Пишучи „Тараса Бульбу“, Гоголь безперечно мусів користати і з історичних дїл, описуючих події, які подибуємо в тій повісті. Сего доказує її сам автор, пишучи в однім місці таке: „На літописних картках змальовано докладно, як втікали польські гарнізони“⁴⁾ або в другім місці пише так: „все те описано на літописних картах“.⁵⁾ Він, як бачимо, признає ся, що користав з „карт літописних“, але з яких, сего не подає. Що події в тій повісті описані не конче вірно, на се звернув увагу вже й Др. Щурат.⁶⁾ Він і поставив собі таке питанє: „Чи є в Гоголевій повісті історична правда?“ І відповідає: „і так, і ні; в скелеті повісті є, нема в подробицях.“⁷⁾ Куліш надто остро накинув ся на Гоголя, будьто би він не знав українського народа і его історії; в повістях его нема етнографічної вірности, історичної правди, там повно

1) Про се ми вже згадували висше: стор. 16, 17.

2) Очерки. стор. 193.

3) Отзывъ... стор. 101—102.

4) Гоголь: Тарас Бульба стор. 195.

5) *ibidem*.

6) *ibidem*: Стаття Щурата: Українські повісті М. Гоголя. стор. XVIII. „Скоро поміж виказаними в повісті історичними фактами — являють ся далеко поставлені від себе факти рівночасними, то виходить, що навіть не є, фактично історичною в роді повістий: Фльобера (Салямбо), Уеллеса (Бен-Гур) Еберса, Сінкевича“.

7) *ibidem*: стор. XIV.

анахронізмів і т. д.¹⁾ Але цестіійність єго погляду вже виказав Щурат.²⁾ — Ми поставимо собі друге питання. Чи Гоголь, пишучи свою повість, користав³⁾ з Історії Руссов? Щурат, виказуючи народно-українську генезу Гоголевих писань, твердить, що найбільшу пайку українських впливів на Гоголя треба приписати українській протонародній літературі.⁴⁾ Але споминає і про се, що Гоголь, образуючись в ніжинськім ліцею, займав ся побіч лектури новііших писань також читанєм старинних українських творів, оттим і єго мова визначала ся малоуживаними або наєьмішливими архаїзмами.⁵⁾

В р. 1834. писав М. Гоголь до Погодина: „Я тепер цілій утопленій в історію України. Українська історія в мене незвичайно бішена, таї інакше врешті її годі бути“.⁶⁾ До тих творів, в які Гоголь так затопив ся, — ми зачислимо і Історію Руссов. І спробуємо доказати, що він користав із сеї історії, іменно подамо деккі аналогічні місця, що стрічають ся і в тій повісти і в Історії Руссов. — Подія відбуває ся, як сам автор зазначив, „в тім ювнїім, бурливім часї, коли зачали ся змагання та битви за унію.“⁷⁾ Поруч з представленєм поодпноких картин повісти, находимо тамже і много натяків з історії. І так приміром на сторони 14. читаємо, що серед руского дворянства починав виявляти ся вплив Польщі: многі переймали вже польскі навички, заводили розкоші, численну прислугу, соколів, ловчих, обїди, двори...⁸⁾ Подібно пише і Історія Руссов,⁹⁾ що шляхотство малоросійське перемїняло ся мало-по-малу в шляхту польську і стали називати себе природними Поляками.¹⁰⁾ — Гоголь, описуючи кривди народу, які сеї мав терпіти від Польщі, користав безперечно також з Історії Руссов. Він згадує між іншим

1) *ibidem* : стор. V.

2) *ibidem*.

3) Гоголь користав при своїх писанях з книжок свого батька, між котрими мусів він знайти всі важнійші тодішні писаня українські.

4) *ibidem* : стор. X.

5) *ibidem*.

6) *ibidem* : стор. XII.

7) Гоголь : Тарас Бульба : стор. 7.

8) *ibidem* ;

9) Історія Руссов. стор. 41.

10) Історія Руссов. стор. 41.

про арендоване руских церков жидам, про надужиття польського духовенства і т. д.¹⁾ В Історії Руссов читаємо подібний опис надужиття: як духовенство надуживало своїй місії, як жидам в аренду церкви віддавано,²⁾ зовсім так само як у Гоголя. Далше також і війна Острияницї та Гуні з Поляками описана у Гоголя на підставі Історії Руссов.³⁾ Читаємо там іменно, як названий гетьман з старшим досвідченим товаришом своїм Гунею побили коронного гетьмана Миколу Потоцького, а відтак оба повели побідоносні війська на містечко Полонне, де скрив ся тойже гетьман: як він вислав проти козаків процесію з православним духовенством, перед котрим козаки шапки познимали і згодили ся на мирні переговори: як Потоцький затвердив присягою всі привілеї і права Малоросії.⁴⁾ Все точно так само описує і Історія Руссов, з тою тільки різницею, що імя гетьмана там інше: в Полонне Острияниця йде не на Потоцького, а на Ляцкороньського.⁵⁾

Подібно також описана подія, як Острияницю переловлюють зрадою в Капелі і замучують.⁶⁾ — Опис карі смерті полонених старшин козацких у Гоголя⁷⁾ нагадує місцями також Історію Руссов.⁸⁾ — В сій повісті можемо побіч впеше наведених місць найти еще її много поменших слідів, які потвердять нашу думку⁹⁾ взагалі. Так приміром згадує автор¹⁰⁾ про легкодушність польської шляхти, брак обережності у неї, самолюбність, гордість, що она соїм зробила сатирою на управу і т. д. Про се згадує і Історія Руссов.¹¹⁾ Або вкінці — згадка про мідяного бика, в котрім спалено Наливайка зі старшинами...¹²⁾

1) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 58 і 198.

2) Історія Руссов. стор. 40—41.

3) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 195—196. Історія Руссов. стор. 57.

4) Гоголь: Тарас Бульба стор. 195—6.

5) Історія Руссов: стор. 54.

6) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 198. Історія Руссов. стор. 55.

7) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 190—192. Історія Руссов 55.

8) Іменно, що Гоголь писав Тараса Бульбу на підставі Історії Руссов.

9) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 192.

10) Історія Руссов: стор. 39.

11) Гоголь: Тарас Бульба: стор. 59. Історія Руссов: стор. 59.

12) Приміром: Гоголь: Тарас Бульба: стор. 199 і інші.

Бачимо отже, що багато є в повісти таких місць, які нагадують Історію Руссов. Мимо того вражкіне, яке відносимо з неї, є зовсім інше, як з Історії Руссов. Та послідна вихвалює тільки всякі подвиги гетьманів, ударяючи при тім сильно на Польщу і Москву. Гоголь був трохи безсторонній. Він згадує без жадних застережень, що і козаки мордували, що і они були беззглядні в піметі і по зввіреки забивали навіть жінок і дїтїй...¹⁾ Однако не щадить він її Поляків. Він осуджує їх місцями аж надто, шитнує духовенство, споминає про віроломність, зраду і т. д.²⁾ Про Москалів не споминає зовсім, бо її обрав таку подію з бувальщини Малоросїї, в якій Москалі не відогравали жадної ролі. З рівною силою, як на римську-католицьку віру, ударяє він і на бісурманську-турецьку, таї осуджує строго Турків і Татарів.³⁾

Автор старав ся немов апотеозувати Сїч. Він подає докладні описи з запорожеского життя,⁴⁾ характеризує козаків, котрі в него виходять ґенїями — велитами — борцями за кривду народу. — Про запорожеских козаків Історія Руссов не згадує так докладно: місцями можна найти патяки про них,⁴⁾ але не так основні, як у Гоголя. Замітний вкінці і сей факт, що найосновнішого подвигу козаків в обороні покривдженого народу, то є їх походу на Дубно, — в Історії Руссов зовсім не описує ся. Вже Куліш звернув на се увагу, що такого походу і облоги Дубна в дійсности ніколи не було.⁵⁾

Мимо сих великих рїзниць, які ми виказали, годї заперечити, будьто би Гоголь не користав з Історії Руссов. Вцїше навели ми кілька анальоґічних місць, і ті найсильнійше за тим промовлялись.

Коли ми так вкортці перейшли кількох письменників з руско-української літератури, і виказали, о скільки кождий з них користав з Історії Руссов, приїде ся нам тепер хіба

1) *ibidem* : стор. 28, 108 і інші.

2) приміром : *ibidem* : стор. 128.

3) приміром : *ibidem* : стор. 11—13, 59, і інші.

4) Історія Руссов : стор. 18, 19.

5) Петров : Очерки стор. 192.

тільки жадувати, що та історія — се фальсифікат. О багато більшу вартість мали би висше обговорені твори літературні, коли би були писані на основі достовірної історії. А так, побіч дійсности, они містять в собі множество видумок, які грубою заслоною закривають перед нами історичну правду.

Помічні діла.

1. Історія Руссовъ или Малої Россіи. Сочиненіе Георгія Кошсеского. Москва 1846.

2. Геннадіи Кариовъ: Критическій обзоръ разработки главныхъ русскихъ источниковъ до Малороссіи относящихся ся, Москва 1870.

3. А. Лазаревскій: Очерки, замѣтки и документы по исторіи Малороссіи. Часть I. Отрывки изъ семейнаго архива Полетикъ. Кіевъ 1891.

4. Петровъ: Очерки исторіи украинской литературы XIX. столѣтія: Кіевъ 1884.

5. Дашкевичъ: Отзывъ о сочиненіи Петрова: Очерки укр. лит. XIX. ст.

6. О. Огоновскій: Історія литературы рускои, I. II. Львѳвъ 1886—8.

7. Кобзар Тараса Шевченка. У Львові 1893.

8. Твори Степана Руданьского. Том IV. Впорядкував Василь Лукич. У Львові 1897.

9. Сочиненія Е. П. Гребенки. Въ Кіевѣ; Въ С. Петербургѣ; Въ Москвѣ 1862.

10. Микола Гоголь: Тарас Бульба. З великоруской мови переклав В. Щурат. Львів.

11. Др. К. Студиньскій. Літературні замѣтки. Львів 1901.

12. Правда. Львів 1889. лютий. В. Антонович: Про твори Тараса Шевченка історичного змісту, Правда 1889.

13. Основа. Петербургъ 1861. мартъ. II. Куліш: III. лист з хутора.

14. Записки наук. товариства імени Шевченка у Львові. Том IV. 1894.

15. Кіевская Старица. Том VIII.

16. Труды Кіевской духовной академіи 1879. Кіевъ, апрѣль II-ръ IV. Петровъ: Кіевская искусственная литература 18. вѣка.

17. Вѣстникъ Европы, 1870. 1874.

18. Кіевлянинъ. 1865: чч. 23—25. М. Максимовичъ: Историческія письма о козакахъ придивровенныхъ.

19. Отечественныя Записки, 1848, 1849. С. М. Соловьевъ: Очерки исторіи Малороссіи до соединенія ея съ Великою Россією.

20. Филологическія Записки въ Воронежѣ 1869. П. Прыжовъ: Малороссія (Южная Русь) въ исторіи ея литературы съ XI. до XVIII. вѣка.

21. А. Н. Пыпинъ: Исторія русской этнографіи. Томъ I. С. Петербургъ 1890.

22. Н. Маркевичъ: Исторія Малороссіи. Том I. Москва 1842.

23. Др. К. Студинський: Коли вперше проявив ся вплив Кобзаря Т. Шевченка, вид. в р. 1840., на руске письменство в Галичині? Руслан.

24. Л. Майковъ: Къ вопросу объ Исторіи Руссовъ. С. Петербургъ 1893.

25. Собраніе сочиненій М. А. Максимовича. Томъ I. Кіевъ 1876.

26. Антонович — Драгоманів: Историческія пѣсни малорусскаго народа. Кіевъ 1874.

27. Громада. Україньска збірка, ч. 4. Женева 1879.

28. Василь Щуратъ: Замѣтки до поемы Тараса Шевченка „Чернець“. У Львові 1894.

29. Др. Иван Франко: Шевченко — Ляхам. Відчит на вечерницях в роковини смерти Шевченка у Львові дня 15. марта 1904. Діло 1904. ч. 53, 54, 55.

Часть урядова.

І. Учительський збір

з кінцем шкільного року 1904/1905.

а) Учителі і розклад предметів обов'язкових.

Директор:

Недільський Софрон, учив латинського язика в VIII класі — 5 годин тижнево.

Учителі:

1. Баран Омелян, заст. учителя, учив математики в кл. II а, II б, III а, III б, IV а, IV б, фізики в кл. IV б — 21 год. тижнево.

2. о. Войтїховський Антін, професор в VIII р., Світлинський списк. конекторії, учив релігії в кл. II а, II б, III а, III б, IV а, IV б, V, VI, VII, VIII — 20 годин тижнево надто відчитував по дві ексорти.

3. Гнатишак Лев, учитель, господар IV а класу, завідаватель рускої бібліотеки для учеників низшої гімназії, учив руского язика в кл. II б, IV а, V, VI, німецкого язика в кл. IV а, IV б — 20 годин тижнево.

4. Джердж Данило, заст. учителя, господар I б класу, учив німецкого язика в кл. I а, I б, математики в кл. приготовляючій, I а, I б — 21 год. тижнево.

5. Дольницький Лев, професор, господар II б класу, учив німецкого язика в кл. II б, III а, III б, географії і історії в кл. IV б, V, VII, — 23 год. тижнево.

6. Козакевич Евгений, учитель, господар IV б класу, завідаватель учит. бібліотеки, учив язика латинського в кл. II а, IV б, грецкого в кл. IV б — 18 годин тижнево.

7. Крушельницький Антін, заст. учителя, господар I а класу, учив руского язика в кл. I а, III а, III б, географії

і історії в кл. I а, I б, II б, III б, надто руського язика в кл. IV^а б ц. к. I. гімназії — 24 год. тижнево.

8. Кузьма Леонтий, професор, господар II а класи, учив латинського язика в кл. I а, грецького язика в кл. IV^а, VII, німецького язика в кл. II а — 21 год. тижнево.

9. Макарушка Евстахій, др. філософії, професор, господар VIII. класи, завідаєтель руської бібліотеки для учеників вищої гімназії, учив латинського язика в кл. VI, грецького в кл. VIII, руського в кл. IV б, VII, VIII, пропедевтики філософ. в кл. VII — 22 год. тижнево.

10. Мостович Прокіп, професор, господар V класи, учив латинського язика в кл. V, VII, грецького в кл. III а, V — 21 год. тижнево.

11. Насальський Юліян, професор в VII. р., господар III б класи, учив латинського язика в кл. III б, грецького язика в кл. III б, VI, каліграфії в кл. приготовляючій — 18 годин тижнево.

12. Ольберек Антін, заст. учителя, завідаєтель польської бібліотеки для учеників, учив польського язика в кл. II а, II б, III а, III б, IV^а, IV б, V, VI, VII, VIII — 20 годин тижнево.

13. Полянський Корнило, професор в VII. р., відзначений золотим хрестом заслуги з короною, учив історії і географії в кл. II а, III а, IV^а, VI, VIII — 18 годин тижнево.

14. Раковський Іван, учитель, завідаєтель природничого габінету, учив натуральної історії в кл. I а, I б, II а, II б, III а, III б, V, VI, пропедевтики філософ. в кл. VIII — 18 годин тижнево.

15. Рибачек Михайло, професор, господар VII. класи, завідаєтель фізич. габінету, учив математики в кл. V, VI, VII, VIII, фізики в кл. IV^а, VII, VIII — 21 год. тижнево.

16. Сальо Людвик, професор в VII. р., господар VI. класи, завідаєтель німецької бібліотеки для учеників, учив німецького язика в кл. V, VI, VII, VIII — 16 годин тижнево.

17. Ткачевич Василь, заст. учителя, господар класи приготовляючої, учив в кл. приготовляючій яз. руського, польського і німецького, в кл. I а, I б, яз. польського — 20 годин тижнево.

18. Туна Осип, заст. учителя, учив латинського язика в кл. I б, II б, руського язика в кл. I б — 19 годин тижнево.

19. Франчук Іван, заст. учителя, господар III а класи, учив латинського язика в кл. III а, IV а, руского язика в кл. II а, надто руского яз. в кл. V, VI, VII ц. к. I гімназії — 21 — год. тижнево.

Помічний учитель:

о. Копистяньский Роман, заст. учителя ц. к. I гімназії, учив релігії в кл. приготавляючій, I а, I б, — 6 годин тижнево і відчитував по одній ексертї.

б) Учителі надобовязкових предметів:

1. о. Гриньовский Николай, катехит школи виділової жеп., учив сьпіву — 4 години тижнево.

2. Голіговский Антін, учитель ц. к. школи для промислу деревного, учив рисунків вільноручних — 4 години тижнево.

3. Гонсьоровский Генрик, учитель школи виділової, учив гімнастики — 7 годин тижнево.

4. Дольницький Лев, я. в., учив історії рідного краю в кл. IV б і VII — 2 години тижнево.

5. Крушельницький Антін, я. в., учив історії рідного краю в кл. III б — 1 год. тижнево.

6. Макарушка Евстахій, я. в., учив каліграфії — 2 години тижнево.

7. Полянський Корнило, я. в., учив історії рідного краю в кл. III а, IV, VI — 3 години тижнево.

Замітка: 5 учеників з VI. і VII. класи учили ся геометричних рисунків враз із учениками ц. к. I. гімназії.

II. Зміни в учительськім зборі в шк. році 1904 1905.

Г. Е. П. Міністер Вір. і Пр. рескриптом з дня 2. червня 1904. ч. 16011 надав посаду учителя в тугешній гімназії професорови ц. к. гімназії Франц Йосифа в Тернополі Прокопови Мостовичеві, а рескриптом з дня 25. липня 1904. ч. 21643 надав посаду учителя в ц. к. академічній гімназії у Львові

професорови тутешної гімназії Григорію Наливайкови (рескриптом ц. к. Ради шк. кр. з дня 8. серпня 1904 ч. 22468).

Є. Е. П. Міністер Вір. і Пр. рескр. з дня 23. серпня 1904. ч. 27394 іменував заступника учителя в ц. к. П. гімназії в Перемишля Льва Гватинака учителем в тутешній гімназії (рескр. ц. к. Ради шк. кр. з дня 1. вересня 1904 ч. 32808).

Ц. к. Рада шк. кр. іменувала заступниками учителів в тутешній гімназії: Данила Джерджа (розпор. з дня 25. липня 1904. ч. 24643) і Осипа Туну (розпор. з дня 13. вересня 1904. ч. 33783); перенесла заступників учит. тутешньої гімназії: Амврозія Андроховича до ц. к. академічної гімназії у Львові (розпор. з дня 19. липня 1904. ч. 22672) а Семена Дорундяка до ц. к. П. гімназії в Перемишля (розпор. з дня 22. липня 1904. ч. 25601); заступника учит. ц. к. гімназії в Золочеві Василя Твачкевича до тутешньої гімназії (розпор. з дня 21. липня 1904. ч. 25814). — Заступники учит. тутешньої гімназії: Павло Дурбак, Андрій Каміньський і Євгеній Яблоновський з кінцем шк. року перенеслися на інші посади.

III. Плян науки.

Наука відбувала ся: а) в князї приготівлюючій взагалї після пляну, приписаного для IV. князї народних шкіл вищого або міського типу, однак з узявдженем принципів в розпорядженю ц. к. Ради шк. кр. з дня 20. листопада 1904. ч. 25098., б) у всіх інших князях після пляну, що містять ся в інструкціях ц. к. Мін. В. і Пр. з 1900 року і розпорядженнях ц. к. Ради шк. кр.

Виказ лектури.

Латинський язык.

- III. кл. Cornelius Nepos: Miltiades, Aristides, Themistocles, Cimon, Epaminondas, Pelopidas, Hannibal.
IV. кл. а) С. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico I. 1—30; II. V; б) P. Ovidii Nasonis Metamorphos. Quattuor aetates: Fast. Quo dolo Gabii sint capti.

- V. кл. а) Titi Livii I; XXII, (вибір); б) P. Ovidii Nasonis Metamorphos. Philemon et Baucis, De Icaro et Perdice, Orpheus a mulieribus discerpitur, Midas; Fast. Arion, Romulus Quirinus, Cerialia, De Roma condita; Trist. Navigatio, De vita sua; Epist. Ad ingratum.
- VI. кл. а) C. Sallustii Crispi Iugurtha; б) M. Tullii Ciceronis in Catilinam or. I, в) P. Vergilii Maronis Ecloga I. Georg. IV. 315—558 (Fabula de Aristaeo), Aeneidis I. I. г) C. Julii Caesaris de bello civili III. (вибір).
- VII. кл. а) M. Tullii Ciceronis De imperio Pompei, Pro Ligario; Cato Maior; б) P. Vergilii Maronis Aeneidis lib. II. (вибір), IV. VI (вибір), VIII. XI.
- VIII. кл. а) Q. Horatii Flacci Carm. I. 1. 3. 4. 7. 9. 10. 14. 22. 34. II. 3. 10. 13. 18. 20. III. 3. 5. 30. IV. 2. 3. 5. 9. Epod. 2. 7, Satir. I. 1. 9. II. 6. Epist. II. 2. б) P. Cornelii Taciti Germaniae cc. 1—27; Histor. I. 1—10.

Грецький язик.

- V. кл. а) Ксенофонта Ἀνάξαστις (Хрестом. Фідерера — Макарушки) уступи: I. 4. 6. 7. 12. Κόρυς παιδεία, I. 4. 6. б) Гомерової Іліади I; в) VI. вибір.
- VI. кл. а) Гомерової Іліади III. IV. IX. XXII. а) Геродота VIII. IX. (вибір), в) Ксенофонта Спомини (хрестом.) уст. 1. 3.
- VII. кл. а) Демостена Ὀλυνθ I. Περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ. б) Гомерової Одиссеї VI. IX. XI. XIX. XXIII.
- VIII. кл. а) Плятона Ἀπολογία, Κρίτων, Ἀρχή; б) Софокля Антигона; в) з Одиссеї вибір (Κυκλώπεια).

Руский язик.

- V. кл. Побіч уступів, поміщених в читанці Лучаковского, читано: Народні оповідання М. Вовчка (вибір), „Сон князя Святослава“ і „Захар Беркут“ І. Франка, „Скиф Манивекій“ Морильницького, Повісти Ник. Устияновича.
- VI. кл. Побіч уступів з старорускої хрестоматії читано: а) Костомарова монографії в життєписях (вибір), К. Устияновича „Иронолк“, О. Барвіньського „Ставропигітське братство“, Франка „І. Вишньевскій“; історична бібліотека

- т. V; Гребінки „Чайковскій“, Печуя „Світогляд укр. народа“, б) Усна словесність.
- VII. з „Вітків“ Барвіньського — від Котляревського до Шевченка вкл.; Повісті Квітки, Кониського „Т. Шевченко“, Ониськевича бібліотеки т. III.; Карпенка „Чумаки“.
- VIII. кл. Вітмки з народної літератури XIX. в. від Шевченка; Тен „Філософія штуки“, Колеса „Шевченко а Міцкевич“, Шараневича і Огоновського „Гальшка Остр.“, В. Барвіньського „Скошеній цвіт“.

Польскій язык.

Побіч уступів в читанках читано :

- V. кл. „Grażyna, Pan Tadeusz; Zemsta; Stara baśń, Żacy krakowscy; Hetmańskie pachole.“
- VI. кл. Żółkiewski Pamiętniki; Pasek Pamiętniki; Trylogia Sienkiewicza.
- VII. кл. „Lilla Weneda“ Balladyna — Słowackiego; „Śluby pannieńskie“ Fredry; „Marya“ Malczewskiego; Książę Niezłomny; Powrót do gniazda, Spekulant; „Listopad“ Rzewuskiego.
- VIII. кл. Krasieński „Irydion“, „Przedświt“; Słowacki „Nieboska komedya“; Klaczko „Wieczory florenckie“.

Німецький язык.

Крім уступів, поміщених в читанках, читано :

- VII. кл. Lessing: Minna von Barnhelm, Miss Sara Sampson; Schiller: Jungfrau von Orleans; Goethe: Clavigo.
- VIII. кл. Goethe: Hermann und Dorothea; Schiller: Braut von Messina, Wilhelm Tell.

Предмети надобовязкові.

1. **Історія рідного краю:** в III. IV. VII. класі в обох півроках по 1 годині, в VIII. класі лиш в 1. півроці а в VI. класі лиш в 2. півроці по 1 годині на тиждень. Учили ся всі ученики після плану назначеного п. к. Радою шкільною краєвою.

2. **Сьпів:** I. відділ: а) і б) 95 учеників, 2 години на тиждень.

Взято після підручників Кипріяна і Дітца з теорії співу: про звукотвір, о тонах, укладі скалі, про ноти, ритм, такт, назви знаки хроматичні, інтервали, творенє тонацій дурових і мольових, темпо, о поставі тіла і віддику при співі. Надто вправи практичні після співанників Матюка, Кипріяна і Дітца.

II. відділ: 87 учеників, 2 години на тиждень.

З світеских творів виучено на хор мішаний: „Вулиця“ Колесси, „Пісне моя“ Січинського; на хор мужеский: „Косар“ Людкевича, „Гамалія“ Віликовеского, „I. Quodlibet“ Лисенка. Ст твори відсвівано на вечерицях, устроєних гімназияльною молодежию на пмятку роковин смерти Т. Шевченка. Крім того свівано мужеским хором „Оїі щож бо то таї за ворог“ Лисенка. З церковних творів свівано многі пісні Бортияньского, Вербицкого, Рудковеского, Лавровеского, Чайковеского, коляди Матюка, Дорундяка, Нижанковеского.

Принадібно повторювано з учениками теорію співу.

3. **Рисунки** в двох відділах по 2 години на тиждень.

Ученики рисували в I. відділі після нової методи науки вільноручних рисунків з таблиці і на таблиці: коло, лінії зігнуті у вісімку, підвійно зігнуті, зігнуті у трикутник, квадрат, лінії слимаковаті поєдинчі і зложені, листки поєдинчі, із поєдинчих листків зложені розети чотири і осьмидільні, пальмети, акротерії і орнаменти.

В II. відділі рисували поєдинчі листки контурово стилізовані, пальмети, орнамент стяжковий грецький і ренесансовий, виконаний олівцем, тушом і красками. Рисунки перспективні лінії і брия з моделів гінесових в тїнь, поєдинчі листки стилізовані і природні, орнамент плоский, зложений і розету; ученики рисували і малювали з природи олівцем і красками.

4. **Гімнастика** в 7 відділах по 1 годині на тиждень.

Вправи відбувались в кождім відділі відіовідні до віку і фізичних сил:

1. вправи в рядах: творенє рядів і розступів поєдинчих і зложених, звороти на місци, походи в колюмнах, заходи і т. п.

2. вправи вільні поєдинчі і зложені, на місци і в поході.

3. вправи на приладах гімнастичних: скоки далекі і в гору, з місця і з розбігом, через козла і коня, вольтовжанє на козлі і кони та поручах, вправи на драбинах установлених в різних положеннях, на дручку і колісцях.

Взагалі в першій чверті кожної години були вправи в рядах і вільні а в слідуючих трох квадрансах по черзі вправи на приладах так дібрані, щоби розвивати і скріпляти горішні і долішні часті тіла.

5. **Каліграфія** в двох відділах по 1 годині на тиждень.

Ученки обох відділів вправляли ся в писаню букв руских, латинських і німецьких, пишучи за учителем після взору поданого на таблиці. Крім сего учитель звертав увагу в II. відділі на генетичний розвій малих букв і на історичний розвій каліграфії.

IV. Т Е М И.

I. до письменних задач в висших класах.

а) В рускім язичі.

Кляса V.

1. Кир ладить ся до війни. На підставі грецької лектури. 2. Осінь на селі. Опис. 3. Сон Святослава. На основі шк. лект. 4. Віче в старинній Русі. На основі історії і повісти „Захар Беркут“. 5. Причини грецької кольонізації. На основі науки історії. 6. Битва на Косовім полі. На основі думи нар. 7. Ворба Горацийів і Курциянів. На основі лат. лектури. 8. Ціхи легенди в Школиченка „Богатім Марку“. На основі шк. науки. 9. Старинний Галич. На основі „Скита Мапявского“. 10. Святий Шевченківек в нашій гімназії. 11. Зміст повісти поетичної „Москалева криниця“. На основі шк. науки. 12. Гостина Юпітра і Меркура у Філмона і Бавкиди. На основі лат. лект. 13. Виїзд Овіда на засланиє. На основі рускої і лат. лект.

Кляса VI.

1. Гостина Телемаха і Пізістрата у Менелія. На основі вітм. лект. 2. Усобиця між Марієм і Суллею. На основі науки істор. 3. Грїб Господень. На основі „Паломника Д. Миша“. 4. Відносини бояр до Данила. На основі лїтотписи і монографії Дашкевича і Шараневича. 5. Провід кормовїї: его будова і чинности. На підставі науки істор. прир. 6. Мітичні елементи в „Слові о полку Ігоревім“. 7. Які германські держави повстали на звалищах цїсарства західно-римекого? 8. Література апокрифічна: генеза і розповсюдження. На основі шк. науки. 9. Сватаве Рогніди. Після трагедії К. Устияновича „Ярополк“. 10. Початок і розвії драми на Русі. На основі шк. науки. 11. Смерть Гектора. На основі Ілїйди XXII. 12. Рівниці між звїр'ятами і рослинами. На основі науки істор. природи. 13. Як зображені Україна і її люди в історичних піснях і переказах.

Кляса VII.

1. Розвинути думку: Praeclara facies, magnae divitiae ad hoc vis corporis et alia omnia huiusce modi brevi dilabuntur: at ingenii praeclara facinora sicuti anima immortalia sunt. (Саллюст Югурта 2). 2. Характеристика поетичної творчості нашого народу в ст. XV—XVIII. 3. Яких способів уживала католицька церква, щоби охоронитись перед протестантизмом? 4. Демостен яко бесїдник і патріот. 5. О скілько Квітка в своїх повістях зобразив реальне житє Українців? 6. Став галицької Русі до виступу Марк. Шашкевича. На основі дом. лект. Руск. бібліот. Овишкевича Т. III. 7. Провідна думка і естетичні прикмети „Смерти бандурцета“ А. Метлинського. 8. Поетичні дарованія українського народу. На основі монографії П. Костомарова „Дві рускі народности“. 9. Вплив сонної появи Гектора на виїзд Енея з Трої (Verg. Aen. II). 10. Умове житє у Франції в XVIII. стол.

Кляса VIII.

1. Характеристика Шевченка яко лірика. 2. Чому Гамлет відкладає виконанє мести за убійство свого батька? На основі шк. руск. лект. 3. Про гуманїзм взагалї і якими дорогами розповсюдив ся він в нижніших краях австрійських. 4. „Золота середина“ (aurea mediocritas) — на основі читаних

од і сатири (І. 1.) Горація. 5. Чим є по думці Тена штука і час її найкращого розцвіту? На основі Тена Фільсофії штуки. 6. Виказати на судьбі Гальшки Острожекої, що багатство не все приносить щастя. На основі Огоповекого „Гальшка Остр.“ 7. Степан і Порфір в „Скошеном цвітї“ Барвіньского. Порівнянє характерів. 8. Ціль житя.

б) В польськїм язичї.

Кляса V.

1. Widok z góry Oskresinieckiej. 2. Opówiadanie Kluczника o zamku i tragicznej śmierci ostatniego z Horeszków. 3. Bohaterska śmierć Grażyny. 4. Siciński w podaniu ludowem a w historyi. Na podstawie gawędy A. Mickiewicza „Popas w Upicie“. 5. Jakie powody skłoniły Mohorta do opuszczenia ojczystej Litwy a zamieszkania na kresach Ukrainy? 6. Filemon i Baucis. Obrazek na tle lektury Owidego. 7. Obrazy z natury w I. II. i III. księdze Pana Tadeusza. 8. Tęsknota na obczyźnie do ziemi ojczystej — na podstawie pieśni K. Gaszyńskiego i elegji Kl. Janickiego. 9. Gerwazy, ostatni kluczник Horeszków, Protazy, ostatni woźny trybunału. Według I. II. V. VI. VIII. X. ks. P. Tadeusza. 10. Bitwa nad jeziorem trazumeńskim. Według łącz. lekt.

Кляса VI.

1. Mowa i pismo dwa potężne środki porozumiewania się ludzi. 2. Wpływ reformacyi na język i literaturę polską w XVI. w. 3. Użyteczność metali. 4. Uzasadnić zdanie St. Tarnowskiego w Wypisach: „Kochanowski stworzył i dał nam poezję“. 5. Podać osnowę kazania P. Skargi „O miłości ojczyzny“ i wykazać na tem tle przymioty Skargi jako kaznodziei i patrioty. 6. Charakterystyka ks. Kordeckiego, obrońcy Częstochowy. Na podst. dom. lekt. „Potop“. 7. Podać osnowę sielanki „Żeńcy“ i wykazać na niej cechy sielanki. 8. Oszczędnością i pracą ludzie się bogacą. Powiastka. 9. Konarskiego działalność reformatorska i zasługi. 10. Co zarzuca społeczeństwu polskiemu Naruszewicz w 18-tej satyrze p. t. „Chudy literat“?

Кляса VII.

1. Rozwinać zdanie A. Mickiewicza:

„Pieniądzmi drudzy się bogacą,

Mądrość sam z siebie własną musisz zdobyć pracą“.

2. Zapatrywanie K. Brodzińskiego na klasycyzm i romantyzm na podstawie jego rozprawy „O klasyczności i romantyczności”. 3. Dziejowe znaczenie bitwy pod Mohaczem (r. 1526). 4. Wzorowy obywatel. Według lekt. „Pan Podstoli” Krasickiego. 5. „Rolnictwo i przemysł w parze — niosą bogactwo krajowi w darze”. 6. Wykazać na znanych mitach z Owidyusza, Wergilego, Homera, że sprawiedliwych i dobrych bogowie nagradzają a dumnych i zarozumiałych karzą. 7. Wpływ Halbana na Konrada Wallenroda. Na podstawie lektury szkolnej. 8. Jakie obowiązki wkłada J. Kochanowski na uczącą się młodzież w znanym wierszu :

„Służmy pocziwej sławie, a jako kto może
Niechaj ku pożytkowi dobra wspólnego pomoże“.

9. Zasługi Kazimierza W. około oświaty, przemysłu i rolnictwa.
10. Ukraina w poezjach B. Zaleskiego i w „Maryi” Malczewskiego.

Кляса VIII.

1. Wpływ przyrody na człowieka i wpływ człowieka na przyrodę. 2. Jak się łączy z całością Konrada Wallenroda ballada „Alpuhara”? 3. Cywilizacyjne znaczenie klasztorów w średnich wiekach. 4. Charakterystyka stosunków rzymskich za Heliogabala. Na podstawie lektury „Irydiona”. 5. Nie tylko w wojnie bywają bohaterzy. 6. Nauki i sztuki w Atenach za Peryklesa. 7. Kto stracił mienie — stracił mało; kto stracił cześć — stracił wiele; kto Boga stracił — wszystko stracił. 8. Rozwinąć i uzasadnić J. Szujskiego zdanie: „Pamięcią wielkich w ojczyźnie mężów dźwiga się naród, krzepi się duch“.

в) В німецькім язичі.

Кляса V.

1. Eine gute Tat bleibt nie unbelohnt. Nach dem Gelesenen. 2. Einkünfte der ägyptischen Könige. Nach dem Gelesenen. 3. Hans Schrödingers misslungener Betrugsversuch. Nach d. Gelesenen. 4. Sei mit deinem Schicksal zufrieden. Nach Chamisso's „Die Kreuzschau“. 5. Wie und wo gründeten die Phönizier ihre Kolonien? Nach d. Gelesenen. 6. Die kindliche Liebe des kleinen Josef. Nach d. Gelesenen. 7. Krösus und Solon. Nach der Lektüre. 8. Die dorische und jonische Säulenordnung. Beschreibung und Unterschied. 9. Ein Erlebnis aus dem Leben Meister Hämmerleins. Nach der Lektüre. 10. Cyrus und Sakas am Hofe des Asty-

ages. 11. Hektor's letzter Kampf mit Achilles. 12. Die bestrafte Schadenfreude. Nach der Lektüre. 13. Eine edle Rache. Nach der Lektüre. 14. Die Kohle und ihre Arten. Nach der Lektüre.

Кляса VI.

1. Wie gelang es Menelaos die Insel Pharos zu verlassen? (Odysseus IV). 2. Die Entdeckung der Mörder in Schiller's „Die Kraniche des Ibykus“. 3. Kudrun's Tugenden. Nach dem Volksepos „Kudrun“. 4. Gewinnung und Verladung des Zinns. Nach Pytheas. 5. Eine Götterversammlung auf Olymp. Nach Goethe's „Achilleis“. 6. Charon und die Schatten der Verdammten. Schilderung auf Grund Dante's „Göttliche Komödie“. 7. Der Grundgedanke und seine Durchführung in Schiller's „Der Ring des Polykrates“. 8. Die romantischen Elemente in der gelesenen Episode aus Tasso's „Das befreite Jerusalem“. 9. Die zwei verschiedenen Brüder. Nach dem Gelesenen. 10. Die Kläger und der Verteidiger Reinekens. Nach Goethe's „Reineke Fuchs“. 11. Das Leben der Wiborada Reclusa. Nach Scheffels „Ekkehard“. 12. Die Charakteristik des Helden in Schiller's „Der Kampf mit dem Drachen“. 13. Rosaliens Leben. Nach Arnim's Novelle: Der tolle Invalide auf dem Fort Ratonneau. 14. Der Graf von Habsburg — Quelle und Geschichte und ihre Behandlung durch den Dichter.

Кляса VII.

1. Das Hildebrandslied. Inhalt und Bedeutung. 2. Die wichtigsten Gründe der Überlegenheit Europa's über die übrigen Erdteile. 3. Siegfried's Tod. Nach dem Nibelungenliede. 4. Was erfahren wir über die Handlung aus den zwei ersten Aufzügen des Lessing'schen Lustspieles „Minna von Barnhelm“. 5. Mellefont's Leben. Nach Lessings „Mis Sara Sampson“. 6. Der deutsche Meistersang. Seine Einrichtung und Bedeutung. 7. Geschichtliche Zustände Frankreichs zur Zeit des Auftrittes der Jeanna d' Arc. 8. Geistesleben im XVIII. Jahrhundert. Nach der Lektüre. 9. Wie sucht Beaumarchais seine Schwester zu rächen. Nach Goethe's „Clavigo“. 10. Hüons Leben. Nach Wielands „Oberon“.

Кляса VIII.

1. Einfluss der Griechen auf die Kultur der übrigen Völker. 2. Hermanns erstes Auftreten in Goethe's „Hermann und Dorothea“. 3. Der Mensch im Kampfe mit den Elementen. Mit Bezugnahme

auf die entsprechende Betrachtung in Schiller's „Das Lied von der Glocke“. 4. Elisabeth und ihr Staatsrat während der Sitzung. (Maria Stuart II.). 5. Die Vorfabel zu Schiller's „Die Braut von Messina“. 6. Andreas Vandelmeer in der Tieck'schen Novelle „Des Lebens Überfluss“. 7. Das menschliche Leben — die vier Jahreszeiten. Eine Parallele. 8. Das Leben der deutschen Studenten. Nach Eichendorff's Novelle „Aus dem Leben eines Taugenichts“.

2. Теми до письменного іспиту зрілости.

1. **Язык латинський**: а) в I. відділі: P. Ovidii Nasonis Metamorphos. l. VII. v. 90—128 „Quid mihi tunc . . . . dixi“. в II. відділі: P. Vergilii Maronis Aeneid. l. VIII. v. 26—67 „Nox erat. . . . somnusque reliquit“. б) Dr. I. Hauler Lateinische Stilübungen, Abtheilung für die 8. Klasse, pag. 13. §. 92. п. з. „Початки філософії у Римлян“.

2. **Язык грецький**: Демостена *περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ* §. 21 до 24 „*Βούλομαι τῶντων . . . . πάντας ὀδοῦν*“.

3. **Язык руский**: Котрі славні мужі заслужились для цілої людекості а котрі для свого народу?

4. **Язык польський**: Związek ustępów lirycznych w Konradzie Wallenrodzie z akcją główną.

5. **Язык німецький**: Ueber die hervorragenden Tugenden, welche Schiller in seinen Dichtungen verherrlicht. (Die in der Schule gelesenen Balladen und Dramen sind zu berücksichtigen).

6. **Математика**:

$$\text{I. } \begin{cases} \log(4y + 16) = 1 - 2\log 2 + \log x \\ 2\sqrt{x} - \sqrt{y} = 4 \end{cases}$$

II. Хтось платить через 30 літ до каси на 5⁰/₁₀ річно 535·94 К з гори. Яку забезпечить собі ренту, платну через слідуєчих 20 літ з долини?

III. Обчислити поверхню відрізка, обмеженого простою $3y = 5x + 5$ і дугою параболі $y^2 = 20x$.

V. Прибори до науки.

1. Бібліотека учителів числить 835 творів в 1300 томах і 935 примірників звітів дирекції сер. шкiл.

В р. 1905, куплено: 71 творів в 108 томах, між ними значтїйшї:

Wagner H. Lehrbuch der Geographie, Suess E. Das Antlitz der Erde, Buckle's H. Geschichte der Civilisation in England, Ganglbauer L. Die Käfer von Mitteleuropa, Lommel E. Lehrbuch der Experimentalphysik, Bauer G. Vorlesungen über Algebra, Schlömilch O. Übungsbuch zum Studium der höheren Analysis, Fuhrmann A. Aufgaben aus der analytischen Mechanik, Kleinschmidt A. Drei Jahrhunderte russischer Geschichte (1598—1898), Philippson und Neumann Europa, Sievers — Hahn Afrika, Niese B. Grundriss der römischen Geschichte nebst Quellenkunde, Bulthaupt H. Dramaturgie des Schauspiels, Salmon G. Analyt. Geometrie der Kegelschnitte, Stolz und Gmeiner Theoret. Arithmetik, Serret — Harnack Lehrbuch der Differential- und Integral-Rechnung, Korzon T. Historya, Попович О. Руско-німецкий словарь, Mayer F. Geschichte Oesterreichs, Vogt — Koch Geschichte der deutschen Literatur, Архангельскїй А. С. Въ исторїи южно-славянскої и древнерусскої апокрифическої литературы. Владиміровъ П. В. Древняя русская литература кїевского періода XI—XIII. в., Петровъ Н. П. Очерки исторїи украинскої литературы XIX. стол., Соболевскїй А. П. Лемции по исторїи русскаго языка, Галаховъ А. Русская хрестоматїя, Потебня А. Изъ записокъ по русскої грамматикѣ, Piasecki Dr. E. Zasady wychowania fizycznego, Verhandlungen der II. Konferenz der Mittelschuldirektoren in Oesterreich unter d. Enns. — і 10 шкiльних підручників; б) часописи: Літературно-науковїй Вістник, Учитель, Кїевская Старина, Archiv für slavische Philologie, Eos, Kosmos, Kwartalnik historyczny, Biblioteka Warszawska, Przewodnik naukowy i literacki (додаток до „Gazety lwowsk.“), Przewodnik bibliograficzny, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, Gymnasium, Zeitschrift für Schulgesundheitspflege, Zeitschrift für den Zeichenunterricht, Przegląd filozoficzny, Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Minister. für Kultus und Unterricht.

В дарі одержано: 1) від краківскої Академії Наук: Rozprawy wydział filolog. II. 24. 25; wydz. histor-filozof. II. 22;

wydz. matem-przyrodniczy III. A, III. B; Sprawozdania Komisji lizyograf. T. 38; Materiały antropolog. i archeograficzne T. VII; Rocznik Akademii 1903/4; Atlas geologiczny 11, 15, 16; Bibliografia historyi polskiej III. 2; L. Aryosta Orland szalony, przekł. P. Kochanowskiego; 2) від ц. к. Ради шк. кр. Dziennik urzędowy 1905.; Sprawozdanie o stanie szkół średnich za r. 1903/4; дальше: від проф. Полянського і атяле, від авторів: Sygański ks. T. J. Historia Nowego Sącza, Światkowski J. Fotografia praktyczna w zarysie, від директора 13 книжок, „Muzeum“ 1905. і „Записки наук. Товар. ім. Шевченка т. 57—64.

2. Библиотека учеників числить: 344 творів а 597 томів в рускій мові, 339 творів а 413 томів в польській мові і 257 творів а 439 томів в німецькій мові.

В р. 1905. куплено: І. Франко Захар Беркут, М. Вовчок Народні оповідання, П. Мирний Морозенко, У. Шекспір Король Лір, І. Левницький Хмари, І. Вазов Під ярмом, Е. Ярошинська Повістки для молодіжк, Історія куєка хліба, К. Лукашевич Серед цвітів, І. Франко Абу Каєнмові капці, Г. Хоткевич Дивні пригоди комаха., І. Левницький Гуморески, О. Бодницький Пасві українські казки, П. Куцїш Укр. оповідання, Д. Мордовець Оповідання, А. Шаміссо Петро Шлеміль, Королевський Дві моплі, Г. Гауптман Візник Геншель, Шекспір в повістях, Англійскі казки, Збиточник Гумфрі, Тен Філософїя штуки, часопис „Дзвінок“ і „Молодіж“ в р. 1904. В дарі одержано „Дзвінок“ і „Молодіж“ 1904. р.

Belza Wł: Zakłete dzwony, Listy z Sycylii, Łądem i morzem, Odgłosy Szkocyi, Teresa-Jadwiga: Zwycięstwo woli, Rycerz błękitny, Flammarion K. Niebo, Arabella Buckley: Przez szkła czarodzieja, Czary w krainie wiedzy, Kipling R: Księga puszczy, Rikiti, Z. Jotejko — Rudnicka Nowe wieczory czwartkowe, Brzeziński M. Pogadanki, Majewski E. Doktor Muchołapski, Profesor Przedpotopowicz, Smiles S. Prawdą а pracą, Sieroszewski W. Na daleki Wschód, Morawska Z. Giermek książęcy, Przyborowski W: Attyła, Szwoleżer Stach, S. Bulwer Lytton Ostatnie dni Pompei, oprac. Kamiński, Pettenkofer M. Powietrze і zdrowie, Zacharjasiewicz Jan: Na kresach, Marek Poraj, Gostomski W. Arcydzіelo poezyi polskiej A. Mickiewicza „P. Tadeusz“, Grube A. W. Historia w obrazach, Berlicz Sas Gawędy, Piasecki Dr. E. Zasady wychowania fizycznego, Nowa biblioteka rodzinna T. II.—VI. Czajkowski Wernyhora.

Baumbach R. Sommermärchen, Wildenbruch E. Das edle Blut, Rosegger P. Deutsches Geschichtenbuch. Parzival von Engelmann, Grillparzer F.: Der arme Spielmann, Sappho, Auerbach B. Joseph im Schnee, Heyse P. Novellen. Auswahl, Sudermann H. Frau Sorge, Storm T. Die Söhne des Senators, Ebers G.: Die Frau Bürgermeisterin, Homo sum, G. Hauptmann Bahnwärter Thiel, Hauff W. Die Karawane, Hölty L. Gedichte, Schwab G. Doctor Faustus, Kleist H. Michael Kohlhaas, Freytag G. Die Journalisten, Funke A. Unter den Coroados; в дарі одержано 1 книжку.

В бібліотеці для убогих учеників знаходить ся около 550 шкільних підручників; в р. 1904 536 учеників дарувало 44 книжок.*)

3. До науки географії і історії є: 72 мап, 155 образів географ. і істор., 10 атласів (геогр. істор. і н.) і 3 глоби. В р. 1905. к у п л е н о: глоб (до розкладання на 4 частин); Kampen A. Descriptiones nobilissimorum apud classicos locorum. Series I. 15 tabulae.

4. До науки історії природи є: а) зоол. okazів вишханих 92, в еспіритусі 44, препарати ін'екційні 3, препаратів мікроскопічних 17, okazів сухих 21, моделів 8, кістяків 7, образів 195 і збірки мотилів та комах; б) ботан. моделів 65, образів 166; в) моделів кристалів 56, образів 15, збірка геологічних okazів. В р. 1905. к у п л е н о: зоол. okazи: судак, мерена, клень, лин, ляц, вахня, площанка, патван, круглівка, їжівка, іглиця, комонень, мечак, туна, жабівка, zeus faber, ластур, ковязник, плахур, крім того різні помічні прибори: шпильки, скла і т. н.

---

*) Книжки дарували: з I а класу: Вишванюк, Гайдичук, Ерстеник Дм. і Ник., Запугович, Кузик, Тофан і Цимбалієтій по 1 кн., Голинський і Кукурба по 2 кн.; з II а кл.: Бачинський, Гладій, Герулик, Гоянюк, Лацак, Марчишин, Піотровський, Рудницький, Рубінгер і Хорус по 1 кн.; з IV а кл.: Букшованій 2 кн., Гнатковський, Майковський, Марчук, Новодворський, Павлусевич, Сіятович, Ступницький, Тафійчук по 1 кн.; з V. кл.: Войчук, Мисевич, Потаковський по 1 кн.; з VI. кл.: Кубійович 2 кн.; з VIII. кл.: Колдуняк, Німчук по 2 кн.; Фроляк 3 кн.; проф. др. Макарушка дарував 4 приміри. Хрестоматії з творів Ксенофонта.

5. Габінет фізикальний числить 144 приладів і 4 таблиці. В р. 1905. куплено: вагу децимальну, шрубку воздушну, рурку Тиндаля, прилад до дифузії, пікнометер, прилад ротаційний Plateau'-го, рурку Mariotte'a, димач, дзвін скляний з дзвінком електричним, резонатор, рурку інтерференційну, стробоскопові шибки, прилад Ampere'-а, бальоники з'кольодіюма, комутатор, гальванометер, машину парову (модель), фляшочки больоньскі і кілька зварядів.

6. До науки рисунків має заклад: 363 вірців, 7 приладів до науки перспективи, 12 моделів з дерева, 14 моделів з гіпсу.

7. До науки співу куплено в році 1905. церковні композиції Вортнянського і кілька композицій світських різних авторів.

8. До науки каліграфії є: 8 зошитів вірців письма і 18 таблиць. В р. 1905. куплено: Czerniecki—Szablowski—Tatuch Podręcznik do nauki kaligrafii.

VI. Іспит зрілости при кінці шкільного року 1904 5.

До іспиту прийшло 18 абітурієнтів: 14 публичних учеників і 4 екстерністи.

Сьвідодство зрілости признано	14 (публ.)
репробовано	2 (екст.)
Позволено поправити іспит з одного предмету по фернях	1 (екст.)
відстунув від устного іспиту	1 „
	<u>разом 18</u>

Виказ абітурієнтів, що здали іспит зрілості в днях 21. 23. 24. і 26. червня 1905. р.

Ч. черг.	Імя і прізвище	Місце уродження	Рік уроч.	Віра	Ходив до гімназії в роках	Вислід іспиту	Намірє записатись на вида універ.
1	Гіряк Никифор	Струсів в Галичині	1885	гр. кат.	1898—1905	зрілий	філософ.
2	Калитовскій Теодор Олг.	Топорівці "	1885	" "	1897—1905	"	"
3	Каратиницій Сильвестер	Солухів "	1885	" "	1897—1905	"	правнич.
4	Колцуник Юліян	Яблонів "	1885	" "	1898—1905	"	"
5	Левицій Роман Іларій	Коломия "	1887	" "	1898—1905	"	"
6	Шмук Петро	Гвоздець "	1882	" "	1897—1905	"	богослов.
7	Росткович Тадій	Жезава "	1886	" "	1897—1905	"	торгов. акад.
8	Рудницький Іван Теодор	Бедришині "	1886	" "	1897—1905	"	правнич.
9	Смеречанський Іван	Кришатики на Буц.	1883	гр. ориент.	1898—1905	"	богослов.
10	Сметанюк Петро	Коломия в Галич.	1885	гр. кат.	1897—1905	"	правнич.
11	Фроляк Василь	Карлів "	1884	" "	1898—1905	"	"
12	Цихонскій Зенон Ник.	Пороги "	1883	" "	1895—1905	"	торгов. акад.
13	Чеховскій Стефан	Снятин "	1884	" "	1898—1905	"	богослов.
14	Яськівч Стефан Омелій	Лядське шлях. "	1885	" "	1898—1905	"	правнич.

VII. Важніші розпорядження ц. к. шкільних властей.

Ц. к. Рада шк. кр. розпор. з дня 12. вересня 1904. ч. 25307 порішила заохочувати учителів рисунків вільноручних, щоби із свого боку причинялись до вироблювання метод науки сего предмету на основі власних досвідів.

Є. Е. Пан Міністер В. і Пр. рескр. з дня 14. липня 1904. ч. 4509 управильнив справу здавання іспиту зрілости абітурієнтами реальних шкіл, котрі хотіли би вступити на університет. (Ц. к. Рада шк. кр. з дня 27. липня 1904. ч. 26323).

Є. Е. П. Міністер В. і Пр. рескриптом з дня 28. червня 1904. ч. 12531 признав VIII. класу ранги катехитови гімназії проф. о. А. Войгіховському. (Р. ц. к. Ради шк. кр. з дня 19. серпня 1904. ч. 23859).

Ц. к. Рада шк. кр. рескр. з дня 18. жовтня 1904. ч. 9674 управильнила справу періодичних класифікацій учеників, даліше справу подавання інформації родителям згл. оікунам учеників, що звідують ся про їх поступи.

Є. Е. П. Міністер В. і Пр. видав рескрипт з дня 21. листопада 1904. ч. 40508 в справі постуновани в цілі удержаня звязи між школою а домом учеників. (Р. ц. к. Ради шк. кр. з дня 7. грудня 1904. ч. 47071).

Є. Е. П. Міністер В. і Пр. рескр. з дня 15. жовтня 1904. ч. 12571 признав VII. класу ранги проф. Людвикови Салю.

Є. Е. П. Міністер В. і Пр. рескриптом з дня 21. грудня 1904. ч. 42212 дозволив, щоби при устнім іспиті зрілости також женщины користали з тих самих вільн, якими користують ся абітурієнти — муцини. (Р. ц. к. Ради шк. кр. з дня 3. марта 1905. ч. 890).

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 19. цвѣтня 1905. ч. 8648 видала новий план науки німецкого языка в галицких школах середних, затверджений ц. к. Мініст. В. і Пр. дня 22. лютого 1905. ч. 38788.

Ц. к. Рада шк. кр. з дня 6. мая 1905. ч. 16818 видала новий план науки польского языка в галицких гімназиях, затверджений рескр. ц. к. Мініст. В. і Пр. з дня 25. лютого 1905. ч. 28284.

Ц. к. Рада шк. кр. апробувала шкільні підручники :

- а) Християнсько-католическа Етика для вищих класів середніх шкіл, написав Д. Дорожинський. (рекр. з дня 13. вересня 1904. ч. 23296).
- б) Історія християнсько-католическої церкви для шкіл середніх, після Ваплера написав А. Стефанович (рекр. з дня 11. жовтня 1904. ч. 33328).
- в) Веноні-Татомір Короткий начерк географії — перекл. І. Матієв. (рекр. з дня 2. грудня 1904. ч. 41276).
- г) Die Ahnfrau von F. Grillparzer mit Einleitung und Erklärungen von J. Ippoldt. (рекр. з дня 13. грудня 1904. ч. 47730).
- д) Е. Фідерера Хрестоматія з творів Ксенофонта для руских шкіл приладив др. Е. Макарушка. (рекр. з дня 18. січня 1905. ч. 49361).
дальше припоручила для бібліотек і молодежи :
- е) Was die Jugend vom Alkohol wissen soll? (рекр. з дня 13. лютого 1905. ч. 3741 ; ц. к. Міністер. В. і Пр. з 10. січня 1905 ч. 43476).
- ж) Bürgerstein (в рускім перекладі): а) Правила здоровля для учеників і учениць; б) Як дбати дома про здоровля шкільної молодежи? (рекр. ц. к. Радш шк. кр. з дня 20. лютого 1905. ч. 3996).
- з) Dr. E. Piasecki Zasady wychowania fizycznego. (рекр. з дня 6. цвітня 1905. ч. 34408).

VIII. Поміч для бідних учеників.

Підмогу убогих учеників рускої гімназії мають на меті три інституції в Коломиї, іменно „Свято-Михайлівський Інститут“ (давнійше Бурса братства церк. св. Арх. Михаїла), Товариство „Шкільна Поміч“ і „Бурса Філії руского Товариства педагогічного“.

І. В. С.-Мих. інституті мало (при кінці шк. р. 1904/5) поміщеве і харч 32 учеників, з тих 7 безплатно, прочі за місячною доплатою по 3—30 К. Надзір мав Совіт, до котрого належить один учитель гімназії.

II. Товариство „Шкільна Поміч“, засноване 1892. року прихильниками учащої ся молодіжки, удержувало окрему бурсу — інститут, де в шк. р. 1904 1905 було поміщених 35 учеників (надто 3 приходило на обід і вечеру), із них 31 за місячною доплатою по 16—34 К. а 5 цілком безплато (і 3, що діставали харч).

Крім сего видало товариство в шк. році на підмогу бідних учеників суму 437·20 К.; (іменно на харч, одѣж, мешканє, книжки, ліки). Поміч лікарську подавали убогим ученикам члени товариства Ви. др. В. Кобринський, др. З. Левицький і др. Козакевич безкористно, а Ви. Берглер опуслав з ціни за ліки 30⁰/₀.

Товариство оскувало також окреміи фонд, призначений на підмогу бідних учеників при справленю шкільних мундурків, і завдяки сій підмозі значне число учеників одержало приписаві мундури переважно на сплату коштів малими ратами а многі також даром (сі на суму 212·96 К., а в загалі від заснованя сего фонду роздано бідним ученикам даром мундурів на суму 2261·97 К).

Збірка шкільних підручників, з яких користають бідні ученики, числить понад 1200 примірників.

Головою сего товариства є Директор гімназії, до відділу належить ще 6 інших гімназійських учителїв.

III. Бурса „Філії руського Товариства педагогічного в Коломні“, заснована з початком шкільного року 1902 З. В бурсі мало мешканє і харч 29 учеників (надто 4 діставало лиш харч), із тих 3 безплатно а прочі за місячною доплатою 6—16. К. Справами бурси завідував відділ товариства, до которого належить 2 учителїв гімназії і 5 учителїв нар. шкіл, а безпосередній надзір мав один з учителїв народних шкіл, що мешкав в тім самім домі.

IV. Жертви, що вплинули на підмогу бідних учеників: а) при записах учеників зібрано . . . . . 46 К 62 сот. (Жертвували: оо. Майковський з Княждвора, Білинкевич з Волчководь, п. Гладій з Коломні по 2 К; п. Жибчин з Городенки 5 К; о. Калитовський з Трійці 3 К; пп. Гомик, Снятович, Туряньський, Телищак, др. Кобринський з Коломні, Карнюк з Снятина, оо. Хомин з Шульганівки,

Сіминович з Волковець, Павлусевич з Довгої
воїни., пп. Ціховський з Цорогів, Яців з Молоди-
лова, Сулятицький з Березова по 1 К).

б) за вишсові карти	24 К	— сот.
в) Каса ощадности в Коломні (на книжки)	50 „	— „
Ви. Дзерович з Коломні 6 К, Подолінський з Косова 2 К, Братство церк. в Чорнокінях м. 5-60 К, Яців з Молодилова 2 К, оо. Ре- шетилевич з Зеленої 4 К. Глібовицький з Жукова 2 К, Соکیلський базар у Львові (% від проданих зошитів) 24-70 К, з добро- вільних датків на вечерицях в пам'ять смерті Т. Шевченка зібрали ученики 87-35 К.		
	разом .	133 К 65 сот.
г) до ескарбонк по ексортах зібрано	31 „	37 „
д) лишило ся з року 1903-4	173 „	61 „
	<u>Разом .</u>	<u>459 К 25 сот.</u>

З того видано:

а) на книжки і шкільні прибори	11 К	08 сот.
б) на одіж	25 „	— „
в) на шкільну оилату	36 „	— „
г) на ліки	5 „	79 „
д) запомоги ученикам (на мешкане, харч)	57 „	16 „
е) за карти вишсові	24 „	— „
	<u>Разом .</u>	<u>159 К 03 сот.</u>
Лишає ся отже на рік 1905-6	300 К	22 сот.

V. Фонд мундуровий:

Стан фонду з початком шк. року	219 К	82 сот.
дар Ви. К. Т. з Коломні	50 „	— „
	<u>разом .</u>	<u>269 К 82 сот.</u>
на мундури для учеників видано	49 „	30 „
так, що остало ся 220 К 52 сот., що зложені в касі ощадности зросли до суми 229-38 К. (до дня 30 чарвня 1905).		

VI. Стипендії і запомоги, уділені ученикам з публич-
них фондів, виказані на статистичній таблиці ч. 11.

За єї жертви і підмоги для бідних учеників висказує
Дирекція іменем тих учеників сердечну подяку всім Ви.
Добродійм молодежи.

ІХ. Справа скріплення фізичних сил молодіжи.

Наука гімнастики відбувала ся правильно через цілий рік а молодіж радо користалася неї (при кінці року було 401 учеників — 71.99% цілого числа).

Між шкільними годинами підчас 10—20 хвилин павз виходили ученики на подвірє коло школи, де проходили вчили ся або забавляли ся пилкою.

Задля недостачі відповідного провідника забав, що заняв би ся систематичним їх устроєнем і ведєнем, не було таких забав молодіжи. В місяцях вересня (1904) цвітня, маю і червня 1905. виходили частіше ученики поодиноких клас під проводом учителів (як пп. Мостовича, Козакевича, Крушельницького, Ткачківча, Туни, Раковського, Франчука, Кузьми) на близші або дальші прогульки за місто і в околицю, де свобідно віддавали ся звичайним т. зв. руховим забавам. При єїї нагоді Дирекция висказує подяку ц. к. люстраторови екарбових лісів в Шенарівцях Ви. Марови за дозвіл кожного часу заходити до ліса.

В літі користалася молодіж із купелі в Прутї, в зимі уживала руху на ховзанці в місцях доволно нею вибраних, особливо на ріці, а знов часть навіщала публичну ховзанку, де проф. Мостович ввєднєм у підирємця знижену ціну вступу для учеників, з котрими її сам ховзав ся.

Х. Літопись гімназії.

Запис учеників до гімназії відбув ся в днях 1. і 2. вересня 1904.; в сих днях були також вступні іспити до I. класу і до класу приготовляючої.

Дня 9 вересня 1904., в річницю смерті Є. цїс. і кор. Величества бл. п. цїсарєвої Єлисавети, а також 19. листопада 1904., в день імени бл. п. цїсарєвої відбули ся номінальні богослужєня за упокій душі.

Дня 14. вересня 1904. відбув ся письменний а 15. устный іспит зрілости (поправ.) під проводом директора гімназії.

4. жовтня 1904. обходила гімназия день Ангела Є. цїс. і кор. Величества цїсаря Франц Йосифа I. торжественним богослужєнем в церкві.

Дня 19. січня 1905., в день Богоявлення Госп., по полудни о. катехит Констянський відіравав в одній із шкільних саль Йорданське водосвяттє і опісля покропив св'яченою водою весь будинок при співі гімназійного хору і при участі учителів і учеників.

Перший піврік скінчено дня 30. січня а другий розпочато дня 3. лютого 1905.

Дня 8. цвітня св'яткувала молодіж гімназії XLIV. роковини смерті Тараса Шевченка музикальними вечерницями з такою програмою:

Вступне слово ученика VIII. класи З. Ціховокого; Франко Січинський „Пісню мою“ — хор міш.; Smetana „Hubička“ — гімназ. оркестра; Шапкевич — Бобикевич „Над Вугром“ — сольо тенорове в супроводі фортепяну; Лисенко „Quod-libet I“ — хор муж.; I. Oslislo „Ein Traum“ — сольо скрипкове; Шевченко-Людкевич „Косар“ в супр. фортепяну і емічкового квартету — хор муж.; Біликівський „Potpourri“ з народн. пісень — гімн. оркестра; Шевченко-Біликівський „Гамалія“ в супр. фортепяну з декламацією — хор муз.; Філярет Колеса „Вулиця“ — в супр. орх. хор міш.; „Житє і слава“. Пять хвиль з життя Т. Гр. Шевченка. (Сценічний образок в 5 дїях, в 6 відслонах з живим образом). Вечерок закінчив проф. др. Макарушка промовою до молодежи.

На сї вечерничї молодіж запросила учительський збір і учеників I. гімназії.

Письменний іспит зрілости відбув ся в днях 8. до 13. мая а устний в днях 21—26 червня під проводом ц. к. інспектора краєв. шкіл середних Внов. І. Левицького. Дня 28. червня 1905 зібрались абітурієнти і ученики VII. класи в школі і в присутности директора і учителів найвищої класи господар класи проф. др. Макарушка попрацав своїх учеників щирими словами а знов абітурієнт Калитовський іменем своїх товаришів дякував учителям за працю і заходи коло образования і веденя сеї молодежи. Опісля директор вручив абітурієнтам свідочтва зрілости. Торжество закінчилось окликом в честь Ё. Величества цісаря Франц Йосифа I. і відєшіванєм народного гимну.

Дня 3. червня св'яткувала гімназія день свого Ангела, св. Константина Великого, торжественним богослуженєм в цер-

кві. Відповідну проповідь виголосив катехит гімназії о. Вой-
тїховський.

Дня 28. червня молодїж wraz із учительським збором
взяла участь в поминальнїм богослуженнї за упокій душі
б. цїс. і кор. Величества бл. п. цїсаря Фердинанда.

Дня 1. липня 1905 був присутній на науцї релїгїї
в кл. Іа і Іаа ординарїятський комісар Вел. о. П. Глїбовицький,
декан колом. і парох в Слобїдцї л.

В роцї приступила молодїж три рази до св. сповїди і при-
частия: в днях 15—18 цвїтня відбула великодні реколекції.

Шкільний рїк закїнчено 15. липня 1905 благодарственным
богослуженнєм і відсїняваннєм народного гимну і роздачею
шкільних свїдоцтв.

В шк. роцї 1904/5 гімназїя утратила двох ученикїв, що
їх перед часом забрала люта смерть: з класи Іа **Андрусїяка**
Дмитра і з класи Іа б **Ничика Стефана**. Оба шильні і при-
мїрні ученики полишили по собі цїрпїй жаль. Вічна їм память!

XI. Статистика учеників.

(Число менше в горі по правім боці означає ученика приватного).

	К Л Я С А											Разом											
	приг.	Іа.	Іб.	Іа.	ІІа.	ІІб.	ІІа.	ІІІа.	ІІІб.	ІІІа.	ІІІб.		ІІІа.	ІІІб.	ІІІа.	ІІІб.	ІІІа.	ІІІб.	ІІІа.	ІІІб.	ІІІа.	ІІІб.	
І. Число.																							
З кінець шк. р. 1903/4 було .	35	49	51	47 ²	45	38	37	36 ¹	30	41	29 ¹	20	25	483 ³									
З початком шк. р. 1904/5 прин.	50	69	63 ²	51 ¹	50	45 ²	44	35	34 ¹	61 ¹	39	29 ¹	19	589 ⁸									
Серед року прийнято	1	1	1	1	1	2 ¹	1	1	1	1	1	1	1	10 ¹									
Загалом прийнято .	50	70	63 ²	52 ¹	50	46 ²	46	36	35 ¹	62 ¹	40	30 ¹	19	599 ⁹									
Між прийнятими було :																							
З чуж. закладів: а) з низшої кл.	49	59	47 ²	3	2	2	3 ¹	1	1	1	1	1	1	169 ³									
б) репетентів .	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4									
своїх учеників: а) з низш. класів	18	13	13	45	45	41 ²	42	32	31 ¹	56 ¹	35	27 ¹	19	404 ⁵									
б) репетентів .	1	3	2	3	3	3	1	2	3	6	3	2	2	32									
(Серед року виступило	6	6	7	3 ¹	4	4	1	1	0 ¹	6 ¹	3	2	2	42 ³									
Число з кінем р. 1904/5 . . .	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶									
2. Місце уродження.																							
Місто Коломия	4	5	2	3	3	1	1	4	1	2	3	2 ¹	2	33 ¹									
повіт коломиїський	6	14	12	18	10	7	13	10	12	11	7	7	1	128									
другі повіти галицкі	31	45	41 ²	27	32	29 ²	30 ¹	22	22	42	24	19	13	377 ⁵									
другі краї монархії	3	1	1	1	1	5	1	1	1	1	3	1	3	19									
Разом .	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶									

3. Рідна мова учеників.

Руска	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28	18	556 ⁵
Німецька	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	0 ¹	1	1
Разом	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
4. Віра.														
Грецько-католицька	44	64	55 ²	48	46	41 ²	45 ¹	36	34	55	35	28	17	548 ⁵
Римсько-католицька	•	•	•	•	•	•	•	•	1	•	1	•	•	2
Грецько-східна	•	•	1	1	•	1	•	•	•	1	1	•	1	6
Мойсеєва	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	0 ¹	1	1
Разом	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶

5. Вік учеників.

10 літ	12	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	12
11 "	9	12	16 ²	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	37 ²
12 "	15	17	11	10	17	•	•	•	•	•	•	•	•	70
13 "	8	15	15	9	12	6	7	•	•	•	•	•	•	72
14 "	•	18	12	19	10	13 ¹	5	7	4	•	•	•	•	88 ¹
15 "	•	2	1	10	5	12 ¹	15 ¹	6	3	9	•	•	•	64 ²
16 "	•	•	1	1	2	6	15	9	10	10	2	•	•	62
17 "	•	•	•	•	•	3	2	7	11	15	7	4	•	49
18 "	•	•	•	•	•	1	1	5	6	13	5	6	2	39
19 "	•	•	•	•	•	•	•	2	1	3	6	5	3	20
20 "	•	•	•	•	•	•	•	•	•	4	8	6 ¹	8	26 ¹
21 "	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	3	5	4	14

	К Л Я С А												Разом	
	приг.	Іа.	Іб.	Іа.	ІІб.	ІІІб.	ІVа.	ІVб.	V.	VI.	VII.	VIII.		
		44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37		28 ¹
22 "	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.	2
23 "	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
Разом.	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
6. Місце проживання родичів.														
Коломия	8	8	7	7	8	1 ¹	7	9	3	14	7	2 ¹	5	86 ²
повіт колодійський	7	14	14 ¹	21	7	8 ¹	11	9	11	12	8	6	1	129 ²
" бобрецький	.	.	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
" богородчанський	.	1	1	1	.	1	.	.	1	1	.	2	1	6
" борщівський	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	9
" бродяківський	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1	.	1
" буцацький	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	3
" городяцький	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
" городеньський	6	10	6	2	7	6	4	.	4	7	4	1	1	58
" гусятинський	.	.	1	1	.	.	.	.	.	1	.	.	.	3
" жовківський	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
" збаражський	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
" заліщицький	.	3	1	.	2	3	1	2	2	1	.	1	.	16
" золочівський	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
" калузький	1	2	1	.	.	.	.	.	.	1	1	2	1	9
" косівський	2	2	4	4	5	3	3	.	2	2	2	1	2	32
" надвірнянський	1	5	.	4	4	4	1	3	2	1	2	2	.	25
" перемішлянський	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
" печеніжинський	8	4	.	2	1	3	2 ¹	1	2	3	.	.	.	29 ¹

повіт підгаецький	1	3	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" рогатинський	1	8	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" самбірський	9	12	6	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" святицький	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" скалатський	1	7	6	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" станицлавівський	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" сирійський	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" теробовельський	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" томашівський	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" товмацький	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" чортківський	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
" Буковина	1	7	1	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
Разом	44	64	56 ²	49	46	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶
7. Стан родичів.													
Священники	7	4	7 ¹	3	6	10 ²	4	1	14	8	8	5	80 ³
Урядовики державні	2	1	3 ¹	2	6	3	2	1	3	2	1	1	27 ¹
" приватні	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	8
Лікарі	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Антикарі	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Властелі поміщальні	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Народні учителі	3	3	3	6	4	5	4	1	8	4	2	2	9
Міщани і ремісники	2	8	4	4	4	1	1	2	3	3	4	4	53
Селяни	25	45	34	28	22	17	30 ¹	26	22	15	11	4	41
Купці	2	4	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	296 ¹
Слуги публичні	2	4	2	3	2	2	2	2	3	2	1	1	7 ¹
Зарібники	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	27
Разом	44	64	56 ²	49	46	45 ¹	36	35	56	37	28 ¹	19	557 ⁶

К Л Я С А

	приг.	Ia.	Iб.	IIa.	IIб.	IIIa.	IIIб.	IVa.	IVб.	V.	VI.	VII.	VIII.	Разом
8. Шкільна оплата.														
Оплату зложило в 1. півроці	44	14	7 ²	6	8	5	4	7	5	9	11	8 ¹	8	136 ³
в 2. "	10	5	2 ²	8	7	6	9 ¹	7	8	19	12	7 ¹	8	108 ⁴
Увільнено в 1. півроці		52	51	45	41	41 ²	41	28	29	51	29	22	11	441 ²
в 2. "	34	60	56	43	41	37 ³	36	28	27	39	25	23	11	460 ²
Шк. оплата вносила в 1. п. К.	440	560	360	240	320	200	160	280	200	360	440	360	320	4240
в 2. п. К.	100	200	160	320	280	240	400	280	320	760	480	320	320	4180
Разом К.	540	760	520	560	600	440	500	560	520	1120	920	680	640	8420
9. Наука надобв'яз. предмет.														
Вступні таке вносили К.	100	2840	26460	2100	840	1260	1680	1260	420	420	840	840	420	74680
Датки на прибори К.		140	130	106	100	94	94	72	72	126	80	62	38	1114
Таке за дуплікатаи свід. К.		10		2	2	2		4	2			4	12	38
Разом К.	100	43140	39466	120	11040	10860	11080	8860	7820	13020	8840	7440	5420	189880
9. Наука надобв'яз. предмет.														
Польський язык (згл.-обов.)	37	38	32	35	30	23	30	27	27	25	14	11	3	332
Історія рідного краю						42	45	36	35		37	28		223
Рисунки вільноручні	7	8	11	6	8	6	6	2	2	2	1	2		61
" геометричні											3	2		5
Сьнів	8	14	23	15	13	15	9	11	11	17	11	10	7	164
Каліграфія		20	21	14	17									72
Гімнастика	42	44	43	42	36	27	34	29	27	29	29	10	9	401

10. Клясифікація.

а) з кінцем шк. р. 1904/5 . . .	3	4	8	3	4	1	5	6	2	2	3	43
I. Степень з відзначенем . . .	35	50	40 ²	35	36	29	32	27	27	39	18	400 ²
II. "	2	3	2	3	1	3	2	1	2	3	1	26
III. "	1	2	3	2	1	1	1	2	4	1	1	17
Позволено повторити іспит . . .	3	5	3	6	4	8 ²	5 ¹	2	4	8	6 ¹	63 ⁴
Не клясифіковано	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	.	2
Разом	44	64	56 ²	49	46	42 ²	45 ¹	36	35	56	28 ¹	557 ⁶

б) доповнене клясиф. 1903/4 . . .	3	2	4	.	4	6	1	3	.	1	.	28
I. Степень з відзначенем . . .	29	44	41	43 ²	36	26	31	33 ¹	23	34	23 ¹	405 ⁴
II. "	3	1	5	3	3	5	4	.	6	5	2	39
III. "	.	2	1	1	2	.	.	.	1	1	.	9
Не клясифіковано	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	2
Разом	35	49	47 ²	47 ²	45	38	37	36 ¹	30	41	29 ¹	483 ¹

11. Стипендисти.

З фонд. Бурачпських	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1
" Романовского	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	1
" Мініст-скарбу	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Сума К.	200	.	.	.	.	76	.	.	.	76	.	352

	К Л Я С А											Разом			
	Іа.	Іб.	Іа.	Іб.	ІІа.	ІІб.	ІІІа.	ІІІб.	ІVа.	ІVб.	V.		VI.	VII.	VIII.
Одноразові заповомги одержали:															
Від ради повіт. залиціткої . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.	2
" " " коломнійської . . .	2	.	.	.	2	2	3	1	1	2	1	1	.	1	14
" " " косівської . . .	1	1	1	.	1	1	.	1	.	.	.	.	.	.	6
" " " грот. в Яблонові . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	1
Загална сума заповомг К. . .	60	20	20	.	60	60	120	40	100	20	.	.	.	20	520

ХІІ. Шкільні підручники на шк. рік 1904 5.

Релігія: в кл. пригтовляючій: а) Більшій християнській католицькій катехизм для шкіл народних; б) Коротка історія біблійна старого і нового завіта для шкіл нар. А. Тороньського; в кл. I: Християнсько-католицькій катехизм А. Тороньського; в кл. II: Історія біблійна старого завіта А. Тороньського; в кл. III: Історія біблійна нового завіта А. Тороньського; в кл. IV: Літургіка гр. кат. церкви А. Тороньського; в кл. V: Християнсько-католицька догматика фундаментальна і авольюетика А. Тороньського; в кл. VI: Християнсько-католицька догматика частна А. Тороньського; в кл. VII: Д. Дорожинський, Етика: в кл. VIII: Історія християнсько-католицької церкви Ванлера-Стефановича.

Ізвк латинський: в кл. I: Граматика Дра Самолевича і Солтсеїка в переводі Р. Цеглиньського ч. I, Вирави Штайнера-Шайндлера-Цеглиньського I; в кл. II: Граматика як в кл. I, Вирави Штайнера-Шайндлера-Цеглиньського II; в кл. III: а) Граматика латинська Ж. Самолевича — I. Огоновського ч. II, Вирави Прухійцького-Огоновського для III кл.; б) *Cornelii Nepotis vitae* вид. Людвика Сади; в кл. IV: Граматика як в кл. III, і Вирави Прухійцького-Огоновського для IV класу; крім того автори: а) *C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico* вид. Веднарського і б) *P. Ovidii Nasonis Carmina*, вид. Ziwsa Skupniewicz; в кл. V—VIII: Граматика як в кл. III, автори в кл. V: *Chrestomathie aus Livius* вид. Golling; Овід, як в кл. IV; в кл. VI: *Sallustius Catilina*, вид. Солтсеїка, *Cicero in Catilinam I* вид. Солтсеїка; *Vergilius*, вид. Eichler-Rzepiński, *Caesaris Commentarii de bello civili*, вид. Павля; в кл. VII: *Cicero Pro Milone, Pro rege Deiotaro, Laelius*, вид. Kornitzera і *Vergilius* як в кл. VI; в кл. VIII. *Horatius*, вид. Dolnicki-Librewski, *Tacitus* вид. Weidner-Staromiejski.

Ізвк грецький: в кл. III.—VIII: 1) Граматика грецька Фідерера в переводі руск. і 2) Книжка для вирави в язиці грецькім для кл. III. і IV. Вінковекій-Таборекій-Цеглиньскій, V.—VIII. Шенкля-Цеглиньського: 2) Авторі: для класи V: Хрестоматія Ксенофонта вид. Макарушкн, Гомерова Іліада I, виданє Шайндлера-Солтсеїка; в кл. VI: Гомер і Ксенофонт як в V, і (в. 2. півр.) Геродот кн. VI. VII.

Demosthenes, вид. Вотково-Шміта і Homeri Odyssea вид. Christ-Jezienicki: в кл. VIII.: Plato Apologia, Crito ed. Christ-Lewicki, Menon, ed. Wohlrab, Sophocles Oedipus rex, вид. Schubert-Majchrowicz і Odyssea як в кл. VII.

Язик руський: А) Граматика руського язика В. Кодоуекого і І. Огоуекого для кл. приготовл., I. і II., С. Стоцкого і Ф. Гартнера для III.—IV.; Б) класа приготовляюча: Школа народна ч. IV.; Руська читанка для I. кл.; Руська читанка для II. класи шкіл середніх; Руська читанка для III. класи шкіл середніх; Руська читанка для IV. класи шкіл середніх; для класи V.: Взори поезії і прози К. Лукауекого; для VI. класи Хрестоматія староруька О. Огоуекого і Огляд українсько-руької літератури до 19. в О. Барвіньського; Руська читанка для вищих клас. ш. с. Устна словесність, А. Барвіньського; для VII. Виїмки з народної літератури українсько-руької А. Барвіньського; для кл. VIII.: Виїмки з народної літератури українсько-руької XIX віку О. Барвіньського ч. II.

Язик польський: А) Граматика польька І. Конарського для кл. приготовл. I.—II. А. Малецького для кл. III.—IV.: Кл. приготовл. Trzecia książka do czytania; Вишней польькі т. I. вид. Прухвіцького для кл. I.; Вишней польькі Прухвіцького т. II. для кл. II.; Взори поезії Чубка-Завіліньського т. III. для кл. III. і т. IV. для IV. кл.; Взори поезії і прози на кл. V. Прухвіцького; Вишней польькі Тарнуекого і Вуїцька ч. I. для класи VI.; Ті самі що в кл. VI. і ч. II. для кл. VII. і VIII.

Язик німецький: Кл. приготов. Початки науки німецького язика для IV. кл. шкіл народних; дальше а) Д. Германа і К. Петелєнца в переводї О. Калитуекого; „Вирави німецькі для шкіл середніх“, для класи I. II. III. IV. б) в кл. III—IV. „Jahner Deutsche Grammatik“ 2. вид. в кл. V.: Читанка німецька Петелєнца-Вернера для кл. V. 2 вид.; в кл. VI.: Читанка німецька Петелєнца-Вернера для кл. VI.; Читанка німецька Петелєнца-Вернера для VII. кл.; Читанка німецька Петелєнца-Вернера для класи VIII.

Історія і географія: в кл. I.: Короткий начерк географії, Беноні-Матїєв; в кл. II.: 1) Оповідання з всеьвітної історії ч. I. Дра А. Семковича-В. Ільницького. 2) Учебник географії Дра Калитуекого; в кл. III.: „Оповідання з всеьвітної історії Дра А. Семковича-В. Ільницького ч. II. Віки

середній“, Учебник географії як в II кл.; в IV кл.: Дра А. Семювича-Полянського, Оповідання з всесвітньої історії ч. III, Чає новий, і Веноні-Маєрекий-Полянський, Намерк географії австро-угорської монархії; в кл. V.: Закшевекий-Барвіньский Історія всесвітня ч. I; кл. VI.: Закшевекий-Барвіньский Історія всесвітня ч. I і II, Левицький-Матієв Історія краю рідинного; кл. VII.: Закшевекий-Барвіньский Істор. всесв. ч. III, і Левицький-Матієв Історія краю рідинного; кл. VIII.: Фінкель-Гломбінський-Вілецький Історія і статистика австро-угорської монархії; Левицький-Матієв як в VII кл.

Математика: кл. приготовл. Рахунки часть IV; кл. I.—II.: 1) Учебник арифметики ч. I. П. Огоновського і 2) Мочника Савицького „Наука геометрії з погляду“, ч. I; в кл. III—IV. 1) П. Огоновський „Арифметика“ ч. II і 2) Мочника-Савицького „Наука геометрії з погляду“ ч. II; в кл. V—VIII.: Algebra Dziwiński. 2) Мочник-Maryniak Geometrya.

Історія природи: в кл. I і II.: Зоологія I. Верхратського на перший піврік, а на другий: Ботаніка Ростафінського-Верхратського; в кл. III. 1) на перший піврік: П. Огоновський „Фізика для вищих класів гімназійальних“, на II. піврік: Мінеральогія Ломницького-Верхратського; в кл. IV.: П. Огоновський „Фізика для вищих класів гімназійальних“; в кл. V.: (1. півр.) Dr. Wiśniowski (Мінеральогія і геологія для вищих кл. шкіл середніх.) Львів 1900.; в 2. півр.: Ботаніка Ростафінського-Верхратського для вищих класів; в кл. VII. і VIII. Фізика Tomaszewsk-ого.

Льобіка: в VII кл.: Мандибур Учебник льобіки.

Психологія: в кл. VIII.: Lindner-Kulczyński Wykład psychologii.

ХШ. Класифікація учеників.

(Товстий друк означає перший ступень з відзначенем).

Кляса приготавляюча: Посацкий Олекса, Пристай Богдан, Семотюк Василь, Бандурка Ігнатій, Березовекій Николай, Вакалюк Андрій, Василік Стефан, Воввудка Іван, Волынський Роман, Гаврилук Михайло, Герасимович Мирослав, Гладіі Андрій, Гладіі Кипріян, Гомик Йосиф, Генік

Данило, Данилович Николай, Дмитрук Николай, Драгомаца Прокін, Захарюк Григорій, Карачевський Николай, Козакевич Стефан, Кубаєвич Стефан, Кузич Николай, Лигинович Антін, Майковський Омелья, Максимів Михайло, Мурмилиок Василь, Оленюк Николай, Павлюк Еля, Перцович Іван, Порайко Стефан, Проців Антін, Семотюк Йосиф, Сорохан Николай, Сулятицький Василь, Сулятицький Михайло, Христан Василь, Юрєвич Николай; 3 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало другий а 1 третій степеня.

Кляса І а: Борисюк Николай, Кубаєвич Дмитро, Мойса Теодор, Фроляк Дмитро, Амброзюк Теодор, Бойчук Василь, Войчук Дмитро, Ботулинський Рудольф, Будурович Іван, Вакалюк Василь, Вишиванюк Юрій, Годованець Кирило, Голівський Михайло, Григорійчук Гаврило, Григорович Олекса, Гайдичук Михайло, Гушул Роман, Дідух Козьма, Дудчук Василь, Еретенюк Дмитро, Еретенюк Николай, Запатович Франц, Зембаль Михайло, Кієсюк Володимир, Ковальський Володимир, Кошак Михайло, Краснодемський Йосиф, Кузик Яким, Кукурба Петро, Куширчук Корнелю, Ландяк Теодор, Любошівський Іван, Мандрусяк Василь, Маруцак Роман, Назюк Володомир, Назюк Тодій, Пасацький Ярослав, Потягайло Іван, Приймак Іван, Равлюк Николай, Розумний Іван, Сенюк Юрій, Симчич Еля, Собчук Йосиф, Соловка Юліян, Соловчук Василь, Терлецький Леонтій, Топольницький Василь, Тофан Володимир, Цимбалістий Іван, Чередарчук Олекса, Чорний Константин, Жківчик Іван, Яшан Іван; 5 ученикам дозволено поправити поту з одного предмету по феріях, 3 одержало другий а 2 третій степеня.

Кляса І б: Бровко Іларій, Кисілевський Володимир, Кушмаряк Стефан, Левко Василь, Нагуляк Онуфрій, Парашук Дмитро, Рурик Василь, Стефанюк Іван, Арсеніч Іван, Бойко Василь, Ванкурак Михайло, Веселовський Лев, Гладкий Іван, Григорчук Василь, Гривмалюк Данило, Данилюк Василь, Данилюк Кароль, Дорундяк Стефан, Дудик Володимир, Дудик Николай, Дурделла Михайло, Дутчак Андрій, Загвойський Омелья, Зелін Володимир, Іванюк Юліян, Кітвицький Роман, Крайковський Атаназій, Крайковський Юліян, Кушир Михайло, Лукач Юрій, Маковецкий Франц, Милічук

Петро, Могилянський Яків, Новицький Юліян, Остапюк Яків, Палійчук Петро, Порождко Лев, Пристай Тарас, Сиротюк Теодор, Слобода Лев, Стефанів Роман, Телшцак Йосиф, Триш Ніколаї, Туряньський Николаї, Фенюк Андрій, Чорнопиский Теодор, Яворекій Олекса, Яців Франц; 3 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по feriaх, 2 одержало другий, 3 третій степенъ.

Кляса II а: Волощук Іван, Гладій Ярослав, Семкович Михайло, Бедзюк Петро, Бойчук Роман, Велегорський Михайло, Гаврилюк Семен, Горбовий Николаї, Генк Юрий, Геруляк Ярослав, Гоянюк Семен, Дроздовський Павло, Іванів Михайло, Івангншин Софрон, Корбутяк Николаї, Курилюк Ярослав, Куфлюк Стефан, Лацак Володимир, Марчишин Петро, Мельник Іван, Оленюк Дмитро, Павлюк Северин, Папусяк Василь, Піотровський Ярослав, Проців Йосиф, Рубінгер Роман, Рудницький Маркієль, Семенчук Іван, Семовін Петро, Сорохан Гаврило, Стражник Іван, Терелюк Василь, Томенко Теодор, Тэмчук Петро, Федасюк Йосиф, Федорак Іван, Хорус Осип, Цимбалістий Василь; 6 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по feriaх, 3 одержало другий, 2 третій степенъ.

Кляса II б: Крушельницький Володимир, Максимюк Прокіп, Попенюк Андрій, Срібний Юрий, Аліман Стефан, Атаманюк Данило, Білінкевич Богдан Василь, Бойчук Дмитро, Вукатчук Григорій, Василиків Омелян, Воробець Михайло, Гафгуняк Ярослав, Герасимович Володимир, Григорчак Іван, Григорчак Михайло, Горецький Іван, Бвчук Петро, Захарків Євстахій, Каратницький Роман, Климюк Прокіп, Ковалек Станислав, Кузьма Орест, Курняк Йосиф, Лавришко Ярослав, Матковський Михайло, Мельник Ростислав, Мигович Ярослав, Недільський Маркіян, Ощинко Василь, Ощинко Дмитро, Палій Василь, Ремезовський Клявдій, Семань Стефан, Семіон Онуфрій, Стефанович Омелян, Тарновецький Лев, Трач Станислав, Чешига Іван, Чередарчук Василь, Чубатий Володимир; 4 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по feriaх, 1 одержав другий а 1 третій степенъ.

Кляса III а: Соловка МІррян, Андрусятчина Іван, Ганущак Константин, Гарбачевський Ізидор, Гевко Антін, Городецький Михайло, Дудчук Іван, Каринець Стефан, Карпюк

Юліян, Кирилович Зенон, Комаринський Теодозій, Кушніревич Володимир, Макевський Едвард, Маковецький Омелян, Мельник Володимир, Морекій Іван, Навальковський Іван, Николаїчук Юрій, Осадца Ярослав, Пернеровський Ілля, Петрицький Александер, Пушкар Євгеній, Ришка Лев, Рожанковський Лев, Романовський Стефан, Сенатович Роман, Симовоник Іван, Тетан Андрій, Фицалович Іван, Шинкарук Іван; 8 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 3 одержало другий, 1 третій ступінь.

Кляса III б: **Гаморак Нестор, Докторюк Іван, Костилюк Іван, Порайко Василь, Харук Ігнатій, Аропець Василь, Арсенич Іван, Арсенич Николаї, Вартків Іван, Бачинський Яків, Березовекій Йосиф, Вахняк Дмитро, Велигорекій Іван, Витвицький Богдан, Григорак Петро, Грималюк Михайло, Грегорійчук Николаї, Дідик Андрій, Дрогомирецький Григорій, Кавачук Николаї, Каратвицький Іван, Квасняк Іван, Кричкалюк Василь, Ласійчук Василь, Луканюк Дмитро, Оробець Стефан, Прокінчук Іван, Райд Іван, Рубінгер Лев, Слиж Адольф, Ткачук Тома, Турчак Іван, Хомин Володимир, Чуйко Михайло, Якимів Павло, Яськів Іван;** 5 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало другий, 1 третій ступінь.

Кляса IV а: **Волянський Павло, Гнатковський Євгеній, Костюк Теодор, Крушельницький Ярослав, Ліцовський Іван, Сачко Михайло, Бачинський Николаї, Білинський Кароль, Волехівський Іван, Букшований Іван, Гаєвий Николаї, Гасюк Омелян, Головка Петро, Дробовицький Николаї, Ковцуняк Стефан, Левицький Віктор, Майковекій Анатоль, Мандрусак Василь, Марчук Йосиф, Микитюк Антін, Мулик Теодор, Новодворекій Іван, Оробець Семен, Павлуевич Николаї, Пасіка Михайло, Снятович Володислав, Стефанів Клим, Ступницький Стефан, Тафійчук Теодор, Фалович Володимир, Федюк Николаї, Чужак Василь;** 2 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 1 одержав другий ступінь.

Кл. IV б: **Матійків Теодор, Пилипюк Василь, Бундзяк Теодозій, Вишиванюк Іван, Волк Євстахій, Грабовецький Іван, Григорців Павло, Гродзіцький Петро, Далаврак Петро, Демчук Стефан, Дзарович Мирослав, Дутчак Дмитро, Задурович**

Йосиф, Кибюк Ілля, Кляноуцак Йосафат, Колісник Дмитро, Кузич Антін, Лагодинський Володимир, Лацінський Іван, Мартинюк Андрій, Молодій Стефан, Никифоряк Савка, Ржеховський Петро, Семеняк Николай, Семотюк Семен, Слезюк Євген, Стефурак Іван, Федак Іван, Федорчак Теодор; 4 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало другий ступінь.

Кляса V: Сьміх Михайло, Шепарович Іван, Барич Володимир, Вайчук Стефан, Букшований Йосиф, Гайбовицький Володимир, Гуцулик Іван, Гавдушик Григорій, Геруда Василь, Гілевич Александер, Гулик Дмитро, Джекунюк Франц, Дутчак Яків, Каміньський Роман, Кашовський Жигмонт, Корибутяк Емануїл, Кузик Стефан, Кушлик Євген, Лабій Анатоль, Лукач Василь, Маковіичук Василь, Марусяк Николай, Микитка Мирослав, Николайчук Николай, Олексин Андрій, Олекей Євген, Осадца Михайло, Палитинський Володимир, Целеньків Зеновій, Пігуляк Ізидор, Потаковський Володимир, Райд Віктор, Росткович Стефан, Слезюк Володимир, Тарнавецький Артур, Федуняк Ілля, Фенюк Василь, Фіцалович Юлій, Хомин Николай, Яковчик Онуфрій, Яськевич Александер; 8 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало другий, 4 третій ступінь.

Кляса VI: Лопатнюк Петро, Федюк Стефан, Банд Василь, Гаврилюк Олекса, Головацький Володимир, Добрянський Софрон, Долинський Іван, Жибчин Яків, Жупанський Петро, Ковбуз Олекса, Костащук Василь, Кубійович Антін, Лаврівський Юлій, Луговий Стефан, Мелько Володимир, Охримович Дамян, Петрів Михайло, Петровський Александер, Пігуляк Корнелю, Рипка Євген, Романовський Іван, Росецький Александер, Сальваровський Юлій, Сивак Іван, Стефурак Григорій, Сумик Роман; 6 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 3 одержало другий а 1 третій ступінь.

Кляса VII: Аронець Андрій, Срібний Николай, Шепарович Лев, Амброзяк Іван, Базилевич Анатоль, Гапуцак Николай, Герасимович Сильвестер, Гуцуляк Андрій, Коритовський Тарас, Кузьмич Антін, Лабій Ярослав, Лепкалюк Михайло, Николишин Дмитро, Пидович Стефан, Павлусевич Володимир, Росецький Ярослав, Соломаний Стефан, Стасюк

Василь, Тарновецький Володимир, Терлецький Никололай, Шапковський Євген; 6 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 1 одержав другий ступінь.

Кляса VIII: Гіриак Никифор, Калитовський Теодор Олег, Каратницький Сильвестер, Колцуняк Юліян, Левецький Роман, Німчук Петро, Росткович Тодій, Рудицький Іван, Смеречанський Іван, Сметанюк Петро, Фроляк Василь, Ціховський Зенон, Чеховський Стефан, Яськевич Стефан; 3 ученикам дозволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 1 одержав ступінь другий, 1 ступінь третій.

XIV. Відозва до родичів і опікунів.

Шкільний рік розпочне ся дня 4. вересня торжественним богослуженням, на котре мають безусловно явити ся всі записані ученики.

Запис учеників до I. кляси і до кляси приготівляючої, іменно сих, що ще не здали вступного іспиту, буде відбуватися ся 30. і 31. серпня, до вищих кляс (II.—VIII) 1. і 2. вересня.

Ученики мають зголосити ся лично враз із вітцем або матерню або одвічальним надзором домовим (господарем або господинею) і предложити свідощтво шкільне з послідного півроку і виповнити 2 вписові карти, на котрих повинні також точно вписати, яких предметів надобовязкових наміряють учити ся. Неправильне навіщанє науки надобовязкових предметів впливає від'ємно на оцінку пильности ученика взагалї.

Ученики, що вперше вступають до закладу, мають явити ся в товаристві вітця, матери або опікуна і предложити: а) метрику хрещеня, б) свідощтво шкільне того закладу, де передтим побирали науку, з потвердженням Дирекції, що можна їх прийняти до другого закладу.

Кождий ученик, котрий зголошує ся до I. кляси гімназ. або до кл. приготівляючої а ходив передше до IV. зглядно III. кляси народної школи, має предложити свідощтво шкільне тої школи а також **свідощтво заціпленої віспи** найдав-

пійше в році перед зголошенням до гімназії або **свiдоцтво ревакцинації**.

Кожний ученик гімназійальний платить при записі 2 корони на наукові прибори а з початком другого півроку 1 корону на закупи приборів до забав; ученики, що вперше вступають до закладу, платять крім того ще вступну таксу 4 К. 20 сотиків, котру складають також ученики, що переходять з класи приготавляючої до I. гімназійальної.

Ученики класи приготавляючої платять лиш вступну таксу 2 корони.

Шкільна оплата виносить за кожний піврік 40 корон а в класі приготавляючій 10 корон. Сю оплату має ученик, що не є від неї увільнений, зложити найдалше до шести тижнів кожного півроку.

По мысли розпорядження Вис. ц. к. Мініст. Пр. з 6. мая 1890. Ч. 8836 можуть ученики I. класи гімназ., виявши репетитів, вносити подане о увільненні від шкільної оплати вже в I. півроці. Тим з них, котрі з обичаїв, пильности і предметів одержать після скалі ноту найменше „добру“ до кінця жовтня і викажуть ся належито виписаним свiдоцтвом убожества, може ц. к. Рада шкільна краєва признати увільненні від оплати під услівем, що їх шкільні свiдоцтва за I. піврік будуть відповідати приписаним вимогам. Таке подане о увільненні має внести кожний ученик в першій половині місяця вересня.

Понеже не вільно ученикам мешкати деінде як лиш там, де їм Дирекция дозволить, проте номіщенє учеників з початком шкільного року має бути условно застережене із стороны родичів або опікунів.

Вступні іспити до I. класи гімназійальної і до класи приготавляючої відбувають ся дня 15. липня, 1. і 2. вересня. В кождім із сих термінів рішає ся безусловно о прийнятю ученика, а повторене вступного іспиту чи в тім самім, чи в другім заведеною краю є заборонене під карою виключенія зі всіх гімназій. Зголошувати ся до нового іспиту не може репробованій ученик скорше як по році в яким небудь заведеню.

Ученики, що зголошують ся до I. класи гімназ., мусять кінчити в сїм році сонїчним найменше 10. рік, а до класи приготавляючої найменше 9. рік житя.

При вступнім іспиті до класів приготовляючої мають виказати ся ученики таким засобом знаня, який можуть собі придбати в III. класі народної школи, а при іспиті до I. класу гімназійальної таким, який в IV. класі нар. школи, а крім сего мають відповісти еше слідующим вимогам приписаним розпорядженем Впс. ц. к. Мініст. В. і Пр. з дня 2. січня 1897. Ч. 31152: 1) в мові викладовій: мають подати також письменно аналізу одного реченя, іменно означити в нїм части мови і їх форми та части реченя; 2) в рахунках будуть в письменних виробх узгляднені також практичні питання із щоденного житя.

Іспити поправчі будуть відбувати ся дня 30. серпня, а іспити вступні до класів II.—VIII. межі 5—12. вересня.

Звертає ся увагу родичів і опікунів, щоби з оглиду на добро своїх дітей або вихованців звідували ся як найчастіше в канцелярії гімназійальній о їх успіхах в науці і поведеню. В сій цілі визначені години від 10—11 рано кожної другої неділі (по кождім 1. і 15. дни місяця).

З а м і т к а: Всі ученики обовязані вже від самого початку шкільного року носити приписані мундури в школі і поза школою; звільнити від сего обовязку на рік 1905/1906 може Дирекция лише тих учеників I. класу, котрі докажуть, що задля убожества не в силі справити собі мундур. „Шкільні правила“ (§ 2) виразно висказують, що ученикам не вільно в чім небудь відступати від приписаного крою або краски поодиноких частій мундуру, ані взагалі вводити які небудь зміни.

Не вільно носити шкільних мундурів всім тим, що не суть учениками (отже і тим, що задля якої небудь причини покинули школу). Винних буде ц. к. Власть політична потягати до відвічальности.

